

บทที่ 5

บทย่อ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบท มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบทให้เป็นหลักสูตร ที่มีคุณภาพที่สามารถใช้เป็นแนวทางหลักในการฝึกอบรมให้ประชาชนในชนบทมีความรู้ ทักษะ และมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ รวมทั้งสามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพดีด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาสภาพทั่วไป สภาพปัญหา ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ตลอดจนความต้องการได้รับการฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่และสมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อนำมาสังเคราะห์กับข้อมูลในด้านนโยบาย ทิศทางการพัฒนาชนบทและการพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วิทยาการและเทคโนโลยีของไทยในปัจจุบันและอนาคต จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการศึกษาข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว มีวิธีการในแต่ละประเด็น สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพทั่วไป และสภาพปัญหาของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ การศึกษาในประเด็นนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ อุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ พัฒนาการจังหวัดสุรินทร์ เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ รวม 4 คน รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีการทอผ้าไหมมัดหมี่ จำนวน 13 หมู่บ้าน ๗ ละ 5-8 ครอบครัว ละ 1 คน รวม 82 ครอบครัว จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวมาสรุปในเชิงบรรยาย

2. การศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท การศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง 13 หมู่บ้าน ในจังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๗ ละ 30 คน รวม 90 คน คือ กลุ่มช่างฝีมือ กลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือ และกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอเลย จากนั้นนำข้อมูลการสัมภาษณ์มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ของทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้สถิติเอฟ (F-test).

3. การศึกษาความต้องการได้รับการฝึกอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท การศึกษาในประเด็นนี้ เป็นการศึกษาความต้องการฝึกอบรมในด้านเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ และทักษะ ซึ่งเป็นความต้องการ ที่แท้จริงของประชาชนในชนบท รวมทั้งศึกษาวิธีการและระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรมด้วย การศึกษาดังกล่าวดำเนินการโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 13 หมู่บ้านในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 90 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับในข้อ 2 แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของแบบสัมภาษณ์ที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า แจกแจงความถี่ในส่วนของแบบสัมภาษณ์ที่มี

ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และสรุปสาระสำคัญในส่วนของการสัมภาษณ์ ที่เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

4. การศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นในการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ การศึกษาในประเด็นนี้ มุ่งศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็น ในการฝึกอบรมที่จะช่วยให้การประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทประสบผลสำเร็จดำเนินการโดยใช้วิธีดาคัม (DACUM) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่ จำนวน 14 คน มาประชุมระดมสมองเพื่อหาสมรรถภาพที่จำเป็น และตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมจำนวน 34 คน จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นแผนภูมิทักษะ หรือผังอาชีพ (DACUM Chart) เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้

ขั้นที่ 2 การสร้าง และพัฒนาโครงร่างหลักสูตร การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการสร้างและพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ศึกษาไว้ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการดังกล่าวมีภารกิจที่สำคัญคือการสร้างและพัฒนาโครงร่างหลักสูตร โดยสรุปดังนี้

1. การกำหนดโครงร่างหลักสูตร ในขั้นนี้ผู้วิจัยกำหนดโครงร่างหลักสูตร โดยให้มีส่วนประกอบ 5 ส่วนคือ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยการฝึกอบรม และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้

2. การสร้างและพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ในขั้นตอนนี้ เป็นการจัดทำรายละเอียดของโครงร่างหรือส่วนประกอบของหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบทให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในทุกองค์ประกอบ

ขั้นที่ 3 การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้การดำเนินการ ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินโครงร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 2 ในแง่ของความเหมาะสม

และความสอดคล้องกัน ภายในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 11 คน แยกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 5 คน ด้านฝึกอบรม 3 คน และด้านเนื้อหา 3 คน ซึ่งการประเมินดังกล่าวนี้ ใช้เครื่องมือประเมินคือแบบประเมินที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญไปหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือระดับของความเหมาะสม และความสอดคล้องภายในองค์ประกอบของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก หรือ 3.50 ขึ้นไป จะถือว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีในเบื้องต้น

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำข้อมูลจากการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 3 มาปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร จากข้อมูลในสถานการณ์จริง การดำเนินการในขั้นตอนนี้มุ่งที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ของ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในด้านความรู้ ทักษะ ที่สอดคล้องต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่และผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ตลอดจนศึกษา ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรที่มีต่อหลักสูตร รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการทดลองใช้หลักสูตร และเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนในชนบทหมู่บ้านเป้าหมาฮ 1 หมู่บ้าน คือบ้านตากแดด หมู่ที่ 6 ตำบลตากูก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ระหว่าง วันที่ 25 มีนาคม 2535 ถึงวันที่ 9 กรกฎาคม 2535 โดยมีผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรดังกล่าว 21 คน อนึ่งการดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรในครั้งนี้มีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

1. การออกแบบการทดลองใช้แบบแผนการทดลองที่เรียกว่า "One-group pretest-posttest design"

2. **ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง** โดยคัดเลือกผู้ที่มีอายุในช่วง 15-45 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยทำผ้าไหมมัดหมี่หรือทำไม่เป็นหรือเคยทำเพียงบางขั้นตอน ทั้งนี้ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยคัดเลือกจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้าน จำนวน 38 คน ในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ฉบับเดียวกันกับที่ใช้ในการศึกษา ระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่ได้คะแนนต่ำ และเต็มใจที่จะเข้าร่วมอบรมตลอดเวลา 3 เดือน ได้จำนวน 21 คน เป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. **ดำเนินการเตรียมการทดลองใช้หลักสูตร** อันได้แก่ เตรียมการในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในการฝึกอบรม การจัดทำกำหนดการฝึกอบรมการเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องและวิทยากร สถานที่ฝึกอบรมงบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

4. **ดำเนินการฝึกอบรม** ตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งศึกษาระดับความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรที่มีต่อหลักสูตร และการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกอบรม ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกอบรม กล่าวคือ

4.1 **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในด้านระดับความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม** คือ ศึกษาก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมในด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ ใช้เครื่องมือการรวบรวมข้อมูลคือแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วทำการวิเคราะห์ ประเมินผลโดยใช้สถิติ

วิลคอกซ์ สIGNED RANK TEST (Wilcoxon's signed rank test) สำหรับการศึกษาลงานนั้นศึกษาลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่หลังจากการฝึกอบรมแล้ว โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เป็นผู้ประเมินคุณภาพของผลงาน

4.2 การศึกษาความเหมาะสมของหลักสูตร และการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการโดย การศึกษาความเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 21 คน และวิทยากร 5 คน ด้วยการสอบถาม และสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องมือที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวไปหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 การศึกษาปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการโดยใช้การสังเกตและสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการฝึกอบรมแล้วรวบรวมปัญหาทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในการฝึกอบรมหน่วยต่าง ๆ และปัญหาที่เกี่ยวข้องไปสรุปในเชิงบรรยาย

5. ดำเนินการประเมินคุณภาพของหลักสูตร โดยนำข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรในข้อ 4 ไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าว และจะถือว่าหลักสูตรมีคุณภาพดี ผลการศึกษาข้อมูลในข้อ 4 ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ดังนี้

5.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติ ภายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.2 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรที่มีต่อหลักสูตรในด้านต่าง ๆ และการดำเนินการฝึกอบรมตลอดทั้งกระบวนการ จะต้องมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

5.3 ผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จะต้องมีความดีตามเกณฑ์ที่กำหนดรวมทั้งผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างน้อย ร้อยละ 80

ของจำนวนคนที่เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องได้รับการประเมินจากคณะกรรมการ 5 คน
ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี คือมีค่าเฉลี่ยในระดับ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็น
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และมีคุณลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการ
ส่งออกผ้าไหมของกระทรวงพาณิชย์

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร การดำเนินการในขั้นตอนนี้ มุ่งที่
จะปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยผู้วิจัยนำข้อมูล จากการดำเนินการทดลองใช้
หลักสูตร ในขั้นตอนที่ 5 มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร ฝึกอบรมการทอ
ผ้าไหมมัดหมี่ ให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้อย่างกว้างขวางในโอกาส
ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชน
ในชนบทครั้งนี้ สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ประกอบด้วย 4
ด้านใหญ่ ๆ คือ ผลการศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพปัญหาของการประกอบอาชีพ การ
ทอผ้าไหมมัดหมี่ ผลการศึกษาเกี่ยวกับระดับความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบ
อาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท ผลการศึกษาความต้องการได้รับ
การฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทและผลการศึกษาสมรรถภาพที่
จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไป และสภาพปัญหาของการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่

การศึกษาในประเด็นนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์โดยการสัมภาษณ์ อุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ พัฒนาการจังหวัดสุรินทร์ ผู้ที่เกี่ยวข้องรวม 4 คนศึกษา จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากประชาชนในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง 13 หมู่บ้าน ๆ ละ 5-8ครอบครัว ๆ ละ 1 คน รวม 82 คน ได้ข้อสรุปดังนี้

1.1.1 ในด้านนโยบายการส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่านโยบายโดยตรงของจังหวัดและระดับประเทศไม่ได้กำหนดไว้อย่างเด่นชัด แต่กำหนดไว้ร่วมกับอาชีพอื่น ๆ คือมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนในชนบททำอาชีพหลักและอาชีพเสริมแบบครบวงจร คือในด้านการผลิตและการตลาดหรือการจำหน่าย

1.1.2 ในด้านคุณภาพของผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์มีคุณภาพที่แตกต่างกันมากระหว่างหมู่บ้านที่มีผู้ผลิตหรือผู้ทอ เพื่อการค้ากับหมู่บ้านที่มีผู้ผลิต/ผู้ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้วหมู่บ้านที่มีการทอเพื่อการค้าจะสามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีถึงดีมากกล่าวคือ มีคุณภาพได้มาตรฐานในด้านขนาด สี สัน รูปแบบ ลวดลาย ความสม่ำเสมอของเนื้อผ้าความคงทนของสีและความประณีตบรรจงในการทอ สำหรับหมู่บ้านที่ทอผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีคุณภาพดีมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ได้แก่ บ้านสวาย ตำบลสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์และบ้านเขวาสินรินทร์ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

1.1.3 ในด้านภาวะตลาดสินค้าผ้าไหมมัดหมี่ ในจังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีแนวโน้มการขายตัวมากขึ้น ทั้งในระดับจังหวัดระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์นั้น ตลาดในระดับตำบล/หมู่บ้าน มีแนวโน้มการขายตัวมากขึ้น ในหมู่บ้านสวาย และบ้านเขวาสินรินทร์ อนึ่งการที่ภาวะตลาดสินค้าผ้าไหมมัดหมี่ขายตัวดังกล่าวนั้น เป็นผลอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวในจังหวัด

สุรินทร์มีชายตัวรวมทั้งความต้องการของผู้บริโภคทั้งใน และต่างประเทศมีแนวโน้ม
ขยายตัวมากขึ้นด้วย

1.1.4 ในด้านจำนวนหมู่บ้าน ที่ประกอบอาชีพการทอผ้าไหม
มัดหมี่พบว่า จังหวัดสุรินทร์ 1,842 หมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านมีการประกอบอาชีพการทอ
ผ้าไหมมัดหมี่โดยส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม หรือทำเพื่อใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้หมู่บ้าน
ที่มีการทอผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวหมู่บ้านที่ทอเพื่อการค้า จะมีความหนาแน่นของผู้ทอผ้า
ไหมมัดหมี่มากกว่าหมู่บ้านที่ทอ เพื่อเป็นอาชีพเสริมหรือทอเพื่อใช้ในครัวเรือนสำหรับ
หมู่บ้านที่มีจำนวนผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่หนาแน่นมากได้แก่ บ้านสวาย บ้านเขวาสินรินทร์
บ้านคาบกูก บ้านจันรม และบ้านเทนมีย์ เป็นต้น

1.1.5 ในด้านการค้นหา ผู้มีความเชี่ยวชาญการทอผ้าไหม
มัดหมี่จากการศึกษาครั้งนี้ พบผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ 60 คนใน 13 หมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง
โดยผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ มีฝีมือแตกต่างกันอยู่มาก กล่าวคือ มีฝีมืออยู่ในระดับดีมาก
มี 24 คน ส่วนที่เหลือมีฝีมืออยู่ในระดับดี ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่มีฝีมือดีมักจะอยู่
ในหมู่บ้านที่ทอเพื่อการค้า ส่วนผู้ที่มีฝีมือลดลงไปจะอยู่ในหมู่บ้านที่ทอเพื่อเป็นอาชีพ
เสริม หรือเพื่อใช้ในครัวเรือน หรือเป็นงานอดิเรก

1.1.6 ในด้านการศึกษาคุณลักษณะและวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่
สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1.6.1 ในด้านคุณลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ พบดังนี้

(1) ในด้านลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ในอดีต พบว่าผ้าไหม
มัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์นั้น มีรูปแบบในอดีตมี 2 ชนิดคือ เป็นผ้าถุงหรือผ้าซิ่นสำหรับ
หญิง และเป็นผ้านุ่งสำหรับชาย โดยส่วนที่เป็นผ้าถุงหรือผ้าซิ่นสำหรับหญิงมี 3 ชนิด
ผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป และผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวสุรินทร์ มีผ้าไหมมัดหมี่
โฮลและผ้าไหมมัดหมี่อัมพรม ซึ่งผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าว จะมีขนาดกว้างประมาณ

90-103 เซนติเมตร ยาวประมาณ 180-200 เซนติเมตร มีสีสัน 2-7 สี ส่วนใหญ่มี 4-5 สี ทอด้วยฟืมที่มี 2-3 ตะกอลโดยส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ทอด้วยฟืม 3 ตะกอลส่วนผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นผ้าถุงสำหรับชายนั้นมีลักษณะที่เป็นลวดลายวิจิตรพิสดารมาก เรียกว่า ผ้าปุม (ภาษาพื้นเมืองนิคมเรียกว่าผ้าโฮลเปรี๊ยะ) มีขนาดกว้างประมาณ 90-103 เซนติเมตร ยาวประมาณ 380-400 เซนติเมตร มีสีสันเช่นเดียวกับผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป ผ้าชนิดนี้จะนิยมนำไปใช้ในงานมงคลต่าง ๆ เช่น ขวชนาค แต่งงาน โกนจุก ฯลฯ เป็นต้น

(2) ในด้านลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ารูปแบบผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบันมีมากขึ้นกว่าเดิม เช่น ผ้าถุง ผ้าปูโต๊ะ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าห่ม ผ้าคลุมเตียง และผ้าหน้านาง เป็นต้น ทั้งนี้โดยรูปแบบผ้าถุงนั้น จะยังมีปริมาณมากอยู่เช่นเดิม สำหรับรูปแบบอื่นๆ ที่เปลี่ยนไปดังกล่าวจะทำมากที่บ้านสวาย ตำบลสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ส่วนในด้านสีสันนั้นยังคงรูปเดิมคือมีตั้งแต่ 2-7 สี แต่มีการพัฒนาเทคนิคการทอมากขึ้น คือทอตั้งแต่ 2-6 ตะกอล นอกจากนี้ในด้านขนาดก็จะหลากหลายไปตามลักษณะของการนำผ้าไปใช้ประโยชน์ อนึ่งสำหรับแนวโน้มในอนาคตนั้นคาดว่าจะมีการพัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีการทอมากขึ้น และจะมีการแปรรูปผ้าไหมมัดหมี่ไปทำผลิตภัณฑ์ผ้าไหม และของที่ระลึกมากขึ้น

1.6.1.2 ในด้านกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบดังนี้

(1) กระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ ในอดีตมีกระบวนการ 3 ขั้นตอนคือ กระบวนการผลิตเส้นไหม กระบวนการเตรียมผลิตผ้าไหมมัดหมี่ และกระบวนการทอเป็นผืนผ้า ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีงานย่อยหลายประการดังนี้ คือ ขั้นตอนแรก กระบวนการผลิตเส้นไหมมีงานย่อยที่สำคัญได้แก่การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการสาวไหม ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการเตรียมผลิตผ้าไหมมัดหมี่ มีงานที่

สำคัญคือ การเตรียมไหมทั่ว ไปการเตรียมเส้นไหมพุ่ง การเตรียมเส้นไหมขึ้นโดยแต่ละงานมีงานย่อยหลายประการดังนี้คือการเตรียมไหมทั่วไประหว่างงานย่อยได้แก่การกรอเส้นไหมที่สาวแล้วเข้าอีก การแกะปมปมเส้นไหม การปั่นหรือตีเกลียวเส้นไหมการทอปอหรือเชิดไหมและการฟอกไหม การเตรียมเส้นไหมพุ่งมีงานย่อยที่จะต้องทำได้แก่ การคัดแยกเส้นไหม การออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ การกรอเส้นไหมที่ฟอกแล้วเข้าอีก การคันเส้นไหมพุ่ง การมัดหมี่และการย้อมสี การแกะเชือกมัดหมี่ การกรอเส้นไหมพุ่งมัดหมี่เข้าอีก การกรอเส้นไหมพุ่งเข้าหลอดเล็ก และการร้อยหลอดเล็กเป็นพวง สำหรับการเตรียมเส้นไหมขึ้นงานย่อยที่จะต้องทำได้แก่ การย้อมสีเส้นไหมขึ้น การลงแป้ง/น้ำข้าวเส้นไหมขึ้น การกระตุกและตากเส้นไหมขึ้น การกรอเส้นไหมขึ้นเข้าอีก การคันเส้นไหมขึ้น การสอดฟันเข็ม การเตรียมกึ่ง และ การถักหรือร้อยตะกอล อนึ่งในขั้นตอนของการเตรียมเส้นไหมขึ้นดังกล่าวนี้ ในงานย่อยของการสอดฟันเข็มนั้น หากใช้เข็มเก่าและมีตะกอลอยู่แล้ว จะนำเส้นไหมขึ้นที่คันใหม่มาต่อกับเส้นไหมขึ้นที่มีอยู่ในเข็มเก่าได้ทันที และเมื่อต่อเสร็จแล้วก็จะนำขึ้นที่เตรียมทอดต่อไป และขั้นตอนที่สาม การทอเป็นผืนผ้า ในขั้นตอนนี้มีงานย่อยที่ต้องทำได้แก่ การเตรียมกึ่งก่อนทอ การนำหลอดเส้นไหมพุ่งใส่กระสวย การเหยียบตะกอล การพุ่งกระสวย การจัดลวดลายและริมขอบผ้า การกระแทกเข็ม การชิงหน้าผ้าให้ตึง และการเก็บกึ่งเมื่อต้องการหยุดพักการทอ อนึ่งการทอในขั้นตอนนี้มีงานย่อยที่จะต้องทำอย่างสอดคล้องประสานกันก็คือ การเหยียบตะกอล การสอดกระสวย การจัดลวดลายและริมขอบผ้าและการกระแทกเข็มเพราะว่างานย่อยดังกล่าวเป็นงานหลักในการทอ

1.1.8.1 ปัญหาอุปสรรคในด้านความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่พบว่า ผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในด้านการออกแบบลวดลาย การย้อมสี การเก็บตะกอล

หรือดักตะกอล การทอ การคันเส้นไหมพุ่งให้พอดี และการมัดหมี่ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแยกกลุ่มเป็นผู้ทอเพื่อการค้าและทอเพื่อใช้ในครัวเรือนแล้วพบว่า ผู้ทอเพื่อการค้ามีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในด้าน การออกแบบลวดลาย การย้อมสี และการดักตะกอล ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน จะมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในทุกๆ ด้านที่กล่าวมานอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนบางคนเห็นว่า ตนเองยังมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในทุก ๆ ขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่อีกด้วย

1.1.8.2 ปัญหาอุปสรรคในด้านทัศนคติ ต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่ ยังมีความรู้สึกว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นอาชีพหรืองานที่น่าเบื่อ ทำยาก ไม่คุ้มค่า และไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ส่วนในเรื่องของควมมีเกียรติยศ ความทันสมัย และการเห็นความสำคัญของคนในครอบครัว พบว่า มีทัศนคติที่ดีอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแยกกลุ่มระหว่างกลุ่มที่ทอเพื่อการค้าและกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนพบว่ากลุ่มที่ทอเพื่อการค้า ยังมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ และทำยากอยู่บ้าง แต่เมื่อทำอย่างจริงจังก็รู้สึกว่าจะมีความก้าวหน้าและทำเป็นอาชีพหลักได้ ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนก็ยังมีความรู้สึกว่าการทอน่าเบื่อ เพราะจำเจรวมทั้งไม่คุ้มค่าและไม่ก้าวหน้า เพราะทำในปริมาณน้อย

1.1.8.3 ปัญหาอุปสรรคในด้านวัสดุอุปกรณ์ จากการศึกษานี้พบว่า ผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่มีปัญหาในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ยังไม่ได้มาตรฐาน เช่น ฝีมทอผ้า อุปกรณ์เตรียมเส้นไหม อุปกรณ์ย้อมสี รวมทั้งวัตถุดิบ อันได้แก่ เส้นไหม ผลิตได้น้อย และมีราคาแพง สีย้อมไหมมีราคาแพงขึ้น และคุณภาพไม่ดี เท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่โดยเฉพาะกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนนั้น เป็นจำนวนมาก มีเครื่องมือไม่ครบต้องหยิบยืมเพื่อนบ้าน

1.1.8.4 ปัญหาอุปสรรคในด้านกำลังคน จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ประกอบการที่ทำการทอผ้าไหมมัดหมี่ยังขาดกำลังคน ที่ช่วยในการผลิตให้ได้ปริมาณมาก กล่าวคือในกลุ่มที่ทอเพื่อการค้า จะมีกำลังคนช่วยเหลือ 3-5 คน โดยทำในลักษณะช่วยกันในรอบครัว และไปจ้างให้ผู้อื่นช่วยในบางขั้นตอน ส่วนผู้ที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนนั้นจะมีกำลังคนที่ทำจริง ๆ 1-2 คน โดยทำในลักษณะเช่นเดียวกันกับผู้ทอเพื่อการค้า อนึ่งจากปัญหาเรื่องการขาดกำลังคนดังกล่าวทำให้ผู้ที่ทอเพื่อการค้าและทอเพื่อใช้ในครัวเรือนไม่สามารถผลิตหรือได้ในปริมาณมาก กล่าวคือกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนจะทำได้เพียง 1 หรือ 2 ปี ต่อครั้ง ๆ ละ ประมาณ 6-10 ผืน ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อการค้าจะทำได้ ประมาณ 3-6 ครั้ง/ปี จำนวนผืนผ้าที่ทอจะมีประมาณ 15-20 ผืนต่อครั้ง

1.1.8.5 ปัญหาอุปสรรคในด้านเงินทุน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านเงินทุน กล่าวคือไม่มีเงินทุนมากพอที่จะผลิตผ้าไหมมัดหมี่ให้ได้ปริมาณมาก ๆ อันเนื่องมาจากมีฐานะยากจน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ใช้ทุนส่วนตัวทั้งผู้ที่ทอหรือผลิตเพื่อการค้า และทอหรือผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน โดยเฉพาะผู้ผลิตเพื่อการค้านั้น จะทำให้ลักษณะการลงทุนครั้งแรกแล้วนำผลผลิตไปขายเพื่อนำเงินที่ได้มาทำทุนต่อไป อนึ่งแม้ว่าในบางหมู่บ้านจะมีหน่วยงานราชการและเอกชนเข้าไปช่วยเหลือในด้านเงินทุน ในลักษณะกลุ่มการผลิต แต่ก็ไม่เพียงพอ และไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร เนื่องจากมีความยุ่งยาก และผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่ก็ไม่ต้องการเป็นหนี้โดยไม่จำเป็น

1.1.8.6 ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการและการตลาด จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ยังมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในเรื่องของการจัดการและการตลาด เนื่องจากไม่เคยทำอย่างครบวงจร กล่าวคือในกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนจะนำไปขายเมื่อมีความจำเป็น ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อการค้าจะมี

พ่อค้าคนกลางมารับซื้อหรือสั่งให้ทำแล้วรับไปขายต่อเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงมีความรู้ และทักษะไม่เพียงพอในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการวางแผนการผลิต การหาลูกค้าลงคน การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ การควบคุมคุณภาพการผลิต การทำบัญชีค่าใช้จ่าย การกำหนดราคาขาย การประชาสัมพันธ์เพื่อหาลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย การตลาดและการขยายตลาด

1.2 ผลการศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท

การศึกษาในประเด็นนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่าง 13 หมู่บ้าน ที่เป็นช่างฝีมือ กลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็น หรือไม่เคยทอผ้าไหมมัดหมี่ ได้ข้อสรุปดังนี้

1.2.1 ในด้านระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่มีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1.2.1.1 ในด้านความรู้ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้าไหมมัดหมี่และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาดพบว่า กลุ่มช่างฝีมือมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาด มีความรู้ในระดับต่ำ กลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้าไหมมัดหมี่และอุปกรณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาด พบว่ามีความรู้ในระดับต่ำและกลุ่มที่ทอไม่เป็นมีความรู้ทั้งสามด้านดังกล่าว อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งสามกลุ่ม พบว่าประชาชนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง และด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยว

กับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาดมีความรู้ในระดับต่ำ

1.2.1.2 ในด้านทักษะ ซึ่งประกอบด้วยทักษะการทำผ้าไหมมัดหมี่แต่ละขั้นตอน และทักษะเกี่ยวกับการจัดการและการตลาด พบว่า กลุ่มช่างฝีมือมีทักษะในการทอผ้าไหมมัดหมี่แต่ละขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการจัดการและการตลาดมีทักษะอยู่ในระดับต่ำ กลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือมีทักษะในการทำผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการจัดการและการตลาด มีทักษะอยู่ในระดับต่ำมาก และกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอมีทักษะทั้งสองด้านอยู่ในระดับต่ำมาก อนึ่ง เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งสามกลุ่มแล้ว พบว่าประชาชนในชนบทมีทักษะในการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง และมีทักษะในเรื่องการจัดการและการตลาดอยู่ในระดับต่ำ

1.2.1.3 ในด้านทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่า กลุ่มช่างฝีมือและกลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือมีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับดี ส่วนกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ มีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง อนึ่ง เมื่อพิจารณาทั้งสามกลุ่มแล้ว พบว่า ประชาชนในชนบทมีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง

1.2.2 ในด้านผลการเปรียบเทียบระดับความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ระหว่างกลุ่มช่างฝีมือ กลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ พบดังนี้

1.2.2.1 ในด้านความรู้ซึ่งประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำผ้าไหมมัดหมี่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาด พบว่ากลุ่มช่างฝีมือกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือ และ

กลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ มีระดับความรู้ทั้ง 3 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.2.2.2 ในด้านทักษะ ซึ่งประกอบด้วยทักษะเกี่ยวกับการทำผ้าไหมมัดหมี่และทักษะในด้านการจัดการและการตลาด พบว่ากลุ่มช่างฝีมือกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอมีระดับทักษะใน 2 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.2.2.3 ในด้านทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่พบว่า กลุ่มช่างฝีมือกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอผ้าไหมมัดหมี่ มีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.3 ผลการศึกษาความต้องการได้รับการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท

การศึกษาในประเด็นนี้มุ่งศึกษาความต้องการการฝึกอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทในด้านเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ทักษะ รวมทั้งวิธีการ ช่วงเวลา และสถานที่ในการฝึกอบรม ตลอดจนความคิดเห็นอื่น ๆ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 13 หมู่บ้าน ในจังหวัดสุรินทร์ 3 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน คือกลุ่มช่างฝีมือ กลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือ และกลุ่มที่ทอไม่เป็น หรือไม่เคยทอ การศึกษาในครั้งนี้ มีข้อค้นพบดังนี้

1.3.1 ในด้านเนื้อหาสาระ และทักษะในการฝึกอบรม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการฝึกอบรมดังนี้

1.3.1.1 กลุ่มช่างฝีมือมีความต้องการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากในด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่ได้แก่ การออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ สีส้มไหมและการย้อมสีมัดหมี่ ในด้านการจัดการและการตลาดได้แก่

วิธีการหาคนช่วยในการผลิต/การทอเพื่อให้ได้ปริมาณมาก และได้มาตรฐานเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ผลผลิต การหาลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย การกำหนดราคาในการขาย และการหาและการขยายตลาด

1.3.1.2 กลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือ และกลุ่มที่ทอไม่เป็นพบว่ามีความต้องการได้รับการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับมากทุกรายกา ทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ การทอและความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการจัดการและการตลาด ทั้งนี้ กลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือมีความต้องการฝึกอบรมมากใน 5 อันดับแรก ได้แก่ สีย้อมไหมและการย้อมสีมัดหมี่ การมัดหมี่ การออกแบบลวดลาย การฟอกไหมและการเก็บตะกอล สำหรับด้านการจัดการและการตลาดที่กลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือต้องการฝึกอบรมใน 5 อันดับแรก ได้แก่ การหาและการขยายตลาด การประชาสัมพันธ์การผลิต/การหาลูกค้า และตัวแทนจำหน่าย การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การกำหนดราคาในการขาย การกำหนดงบประมาณและการทำบัญชีค่าใช้จ่ายในการผลิต การทอและการขายเป็นต้น ส่วนในกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอผ้าไหมมัดหมี่ ต้องการฝึกอบรมในระดับมาก ในด้านความรู้ และทักษะ 5 อันดับแรก ได้แก่ สีย้อมไหมและการย้อมสีมัดหมี่ การถักตะกอล การมัดหมี่ การออกแบบลวดลาย และหลักวิธีการทอส่วนในด้านความต้องการฝึกอบรมในระดับมาก ในด้านการจัดการและการตลาดใน 5 อันดับแรก ได้แก่ การหาและการขยายตลาด การประชาสัมพันธ์ผลผลิต/การหาลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย การกำหนดราคาในการขาย การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การกำหนดงบประมาณ และการทำบัญชีค่าใช้จ่ายในการผลิต การทอและการขาย

1.3.2 ในด้านวิธีการ ระยะเวลาและข้อเสนอแนะในการฝึกอบรม มีข้อค้นพบดังนี้

1.3.2.1 ในด้านวิธีการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นว่าควรฝึกการอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป

1.3.2.2 ในด้านระยะเวลาการฝึกอบรม พบว่าการทอจำนวน 6 ผืน สำหรับผู้ที่ไม่เคยทอหรือทอไม่เป็นนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 87 เห็นว่าควรใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ส่วนกลุ่มที่ทอเป็นแล้วและทำทุกชิ้นตอนจะใช้เวลาประมาณ 2 เดือน สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรมคือช่วงเดือนมกราคมถึงเดือน พฤษภาคม

1.3.2.3 ในด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ พบว่า ในด้านเนื้อหาสาระนั้น ควรมีเนื้อหาเทคนิคใหม่ ๆ รวมทั้งควรระมัดระวังในการฝึกอบรมในบางขั้นตอนให้มาก ได้แก่ การฟอกไหม การคันเส้นไหมขึ้น การคันเส้นไหมพุ่ง การมัดหมี่ การย้อมสี การมัดตะกั่ว และการทอ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะด้วยว่า ควรคำนึงถึงประเพณีวัฒนธรรมในการเช่น/ไหว้ครู และประเพณีการหยุดทอในช่วงเดือนเมษายนของประชาชนจังหวัดสุรินทร์ ที่พูดภาษาเขมรด้วย

1.4 ผลการศึกษามรรรภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษามรรรภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ และตรวจสอบความเที่ยงตรงของสมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปดังนี้

1.4.1 การศึกษามรรรภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ โดยการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่ (จัดประชุม DACUM) จำนวน 14 คน พบว่า สมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ มี 5 สมรรถภาพหลัก และมีสมรรถภาพย่อย 37 สมรรถภาพ โดยสมรรถภาพหลัก

ได้แก่ การเตรียมเส้นไหมเบื้องต้น การเตรียมเส้นไหมพุ่ง การเตรียมเส้นไหมขึ้น
การทอเป็นผ้าผืนและการจัดการและการตลาดเบื้องต้น ทั้งนี้โดยสมรรถภาพหลัก
ด้านการเตรียมไหมเบื้องต้นมี 3 สมรรถภาพย่อย สมรรถภาพหลักด้านการเตรียม
เส้นไหมพุ่ง มี 8 สมรรถภาพย่อย สมรรถภาพหลักด้านการเตรียมเส้นไหมขึ้นมี 9
สมรรถภาพย่อย สมรรถภาพหลักด้านการทอเป็นผ้าผืนมี 8 สมรรถภาพย่อย และ
สมรรถภาพหลักด้านการจัดการและการตลาดเบื้องต้น มี 9 สมรรถภาพย่อยดังแผนภูมิ

<http://dr-thongsook.com>

ก การเตรียมเส้น ไหมเบื้องต้น	ก _๑ : เลือก เส้นไหม	ก _๒ : กะประมาณ ปริมาณเส้นไหม	ก _๓ : พอกไหม	
	ข _๑ : ออกแบบ ลวดลาย	ข _๒ : กรอ/ควบเส้น พุ่งเข้าอีก/หลอดใหญ่	ข _๓ : คั่นเส้นพุ่ง	ข _๔ : มัดหมี่และ ขัดหมี่
ข การเตรียมเส้น ไหมพุ่ง	ข _๒ : แกะเปลือก มัดหมี่	ข _๒ : กรอเข้าอีก/ หลอดใหญ่	ข _๓ : กรอเข้า หลอดเล็ก	ข _๓ : ร้อยหลอด เล็กเป็นหาง
	ค _๑ : ขัดหมี่ เส้นไหมขึ้น	ค _๒ : นำเส้นไหมขึ้น ชุบน้ำแป้ง/น้ำข้าว	ค _๓ : กระดกและ คาเส้นไหมขึ้น	ค _๔ : กรอเส้นไหมขึ้น เข้าอีก/หลอดใหญ่
ค การเตรียมเส้น ไหมขึ้น	ค _๓ : คั่นเส้นขึ้น	ค _๓ : ม้วนเส้น ไหมขึ้น	ค _๓ : สอดฟันพิมพ์	ค _๓ : เตรียมก
	ค _๓ : ถักตะกอล			
ง การทอเป็นผืนผ้า	ง _๑ : เตรียมก ก่อนทอ	ง _๒ : นำหลอดพุ่ง ใส่กระสวย	ง _๓ : เหยียบ ตะกอล	ง _๔ : พุ่งกระสวย
	ง _๒ : จัดลวดลาย และริมขอบผ้า	ง _๓ : กระแทกพิมพ์	ง _๓ : รึงหน้าผ้า ที่ทอให้ตึง	ง _๓ : เก็บกเมื่อ หยุดทอ
จ การจัดการและ การตลาด เบื้องต้น	จ _๑ : วางแผนการ ผลิตหรือทอ	จ _๒ : เตรียมปัจจัย การผลิตหรือทอ	จ _๓ : จัดการเกี่ยว กับการผลิต/ทอ	จ _๔ : ประเมิน มาตรฐานการผลิต
	จ _๓ : ทำบัญชีค่า ใช้จ่าย	จ _๓ : กำหนดราคา ในการขาย	จ _๓ : ทำบัญชี การขาย	จ _๓ : หาลูกค้าและ ตัวแทนจำหน่าย
	จ _๓ : หาตลาดและ ช่องทางตลาด			

ภาพประกอบ 91 แสดงทักษะ/สมรรถภาพที่จำเป็นของผู้ประกอบอาชีพการทอผ้า
ไหมมัดหมี่ที่ได้จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ

1.4.2 ในด้านการตรวจสอบความเที่ยงตรง ของสมรรถภาพที่ จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ โดยผู้วิจัยนำแผนภูมิสมรรถภาพ / ทักษะ ที่จำเป็นจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ 14 คน ไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แล้วให้ ผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่จำนวน 34 คน พิจารณาตัดสิน พบว่า สมรรถภาพดังกล่าวเป็นสมรรถภาพที่จำเป็น โดยบางสมรรถภาพเป็นสมรรถภาพพื้นฐาน และบาง สมรรถภาพเป็นสมรรถภาพขั้นสูง ทั้งนี้สมรรถภาพทั้งหมด 5 สมรรถภาพหลัก และ 37 สมรรถภาพย่อย เป็นสมรรถภาพที่ต้องทำอยู่เป็นประจำ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่ศึกษาพบ ในครั้งนี้มี ความเที่ยงตรง

2. ผลการสร้างและพัฒนาโครงร่างหลักสูตร

ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับ ประชาชนในชนบท ฉบับย่อร่าง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมให้ ประชาชนในชนบทมีความรู้ ทักษะและมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหม มัดหมี่ และสามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพที่ดีได้ โดยองค์ประกอบของหลักสูตร ดังกล่าวประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร สมรรถภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยการฝึก อบรม และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ อนึ่งสำหรับในหน่วยการฝึกอบรมนั้นมี 6 หน่วยการฝึกอบรม คือ หน่วยที่ 1 เรื่องมโนทัศน์เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 2 เรื่องการเตรียมเส้นไหมเบื้องต้น สำหรับการทอผ้า ไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 3 เรื่องการเตรียมเส้นไหมพุ่งสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วย ที่ 4 เรื่องการเตรียมเส้นไหมยืนสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 5 เรื่องการทอ

เป็นพื้นผ้า และหน่วยที่ 6 เรื่องการจัดและการตลาดเบื้องต้นสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ ทั้งนี้โดยในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมดังกล่าว จะมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้คือ จุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และวิธีการประเมินผล รวมทั้งใบงานสำหรับการฝึกภาคปฏิบัติในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้จัดทำคู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรมในทุกหน่วยการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทราบแนวทางและขอบข่ายของสาระตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติในระหว่างการฝึกอบรมด้วย โดยในคู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละหน่วยจะประกอบด้วย แนวคิดและหลักการ จุดมุ่งหมายเฉพาะ หัวข้อเนื้อหา โดยสังเขป กิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติและการประเมินผลในระหว่างการฝึกอบรม

3. ผลการประเมินโครงร่างหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้

จากการที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาโครงร่างหลักสูตรขึ้น ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรดังกล่าวซึ่งเป็นเอกสารหลักสูตร ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินในแง่ความเหมาะสมและความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบของหลักสูตร โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ 11 คน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 5 คน ด้านการฝึกอบรม 3 คน และด้านเนื้อหา 3 คน ซึ่งผลการประเมินโครงร่างหลักสูตรดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

3.1 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ในระดับมากโดยเป็นความเห็นที่สอดคล้องกันอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่

3.2 ในส่วนของข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 ในภาพรวมของโครงร่างหลักสูตร ควรเพิ่มเติมสิ่งต่อไปนี้คือ ควรกำหนดระยะเวลาการอบรมในแต่ละหน่วยฝึกอบรมและในส่วนของการนำ

หลักสูตรไปใช้ควรเพิ่มเติมในส่วนของการข้อเสนอแนะ ในการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยเฉพาะหลักสูตรนี้ เน้นสำหรับผู้ที่ยังทอไม่เป็น

3.2.2 ในประเด็นของหน่วยการฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(1) หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 ควรเพิ่มเติมกิจกรรมการฝึกอบรมในด้านการศึกษาดูงานแหล่งผลิตผ้าไหมมัดหมี่ต่าง ๆ หรือดูวิถีทัศน์ แหล่งผลิตผ้าไหมมัดหมี่เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจมากขึ้น รวมทั้งเสนอแนะให้เพิ่มเติมการประเมินผลความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติจากการที่ได้ศึกษาดูงาน หรือดูวิถีทัศน์ด้วย

(2) หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 ควรเพิ่มเติมเนื้อหาการชั่งตวง วัดเกี่ยวกับเส้นไหมและผ้าไหมมัดหมี่ รวมทั้งเสนอแนะให้มีการประเมินผลงานด้วย

(3) หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ปรับปรุงคำศัพท์ที่ใช้ให้เหมาะสมได้แก่ การทำเส้นไหมพุ่ง แก๊โซเป็นการเตรียมเส้นไหมพุ่ง และเส้นพุ่งควรแก๊โซเป็นเส้นไหมพุ่งรวมทั้งปรับปรุงการประเมินผลงานผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

(4) หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมเนื้อหาการฝึกอบรมในเรื่องของการตรวจสอบความถูกต้อง ของเส้นไหมขึ้นภายหลังการถักตะกอล ปรับปรุงการประเมินผลงานผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และแก๊โซคำศัพท์ จากการทำเส้นไหมขึ้นเป็นการเตรียมเส้นไหมขึ้น

(5) หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมเนื้อหา 3 เรื่องด้วยกันคือ การดอเส้นไหมขึ้น และเส้นไหมพุ่งขณะทอ เมื่อเส้นไหมขึ้นหรือเส้นไหมพุ่งขาด การปรับปล่อยเส้นไหมขึ้นขณะทอให้พอเหมาะ และการ

หัวเส้นไหมขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการประเมินผลงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

(6) หน่วยการฝึกอบรมที่ 6 ผู้เชี่ยวชาญไม่ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใด ๆ

3.3 ในส่วนข้อเสนอแนะทั่วไปผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้ระมัดระวังในส่วนของการใช้กิจกรรมบางหน่วยการฝึกอบรม ที่มีการแบ่งกลุ่มอภิปรายหรือศึกษาเอกสารเนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นชาวชนบทซึ่งถ้าหากมีการอ่านไม่คล่องแล้ว จะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

4. ผลการปรับปรุงหลักสูตร ก่อนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

จากการประเมินผลหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงหลักสูตร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นดังนี้

4.1 ในภาพรวมขององค์ประกอบหลักสูตรยังคงเดิมคือ มี 5 ส่วน ได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถภาพที่มุ่งเน้น หน่วยการฝึกอบรม แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้

4.2 ในด้านรายละเอียดของหน่วยการฝึกอบรม มีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้คือ

4.2.1 หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 ปรับปรุงโดยเพิ่มกิจกรรมการฝึกอบรม โดยมีกิจกรรมการศึกษาดูงาน แหล่งผลิตผ้าไหม ในจังหวัดต่างๆ และเพิ่มเติมวิธีการประเมินผล โดยการสังเกตและซักถาม ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติภายหลังการศึกษาดูงาน

4.2.2 หน่วยการศึกษาฝึกอบรมที่ 2 มีการปรับปรุงโดยการเพิ่มเติมจุดมุ่งหมายเฉพาะของหลักสูตร และเนื้อหาของหลักสูตร เกี่ยวกับการซึ่งดอง วัดเส้นไหมและผ้าไหมมัดหมี่ รวมทั้งเพิ่มเติมวิธีการประเมินผลในส่วนของการประเมินผลงาน และเพิ่มใบงานในเรื่องของการซึ่งดอง วัดเกี่ยวกับเส้นไหม

และผ้าไหมมัดหมี่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เปลี่ยนไปด้วย

4.2.3 หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 มีการปรับปรุง โดยเพิ่มเติม จุดมุ่งหมายเฉพาะและเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อเส้นไหมพุ่งเมื่อเส้นไหมพุ่งขาดขณะกรอ โดยการเพิ่มเนื้อหาดังกล่าว เข้าไปในเรื่องย่อยของการกรอเส้นไหมพุ่ง รวมทั้งได้ปรับปรุงวิธีการประเมินผลงาน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพิ่มใบงานให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เปลี่ยนไป

4.2.4 หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 มีการปรับปรุง โดยเพิ่มจุดมุ่งหมายเฉพาะ และเนื้อหาในเรื่องของการตรวจสอบเส้นไหมขึ้นภายหลังการถักตะกอล รวมทั้งปรับปรุงวิธีการประเมินผลงานให้ชัดเจน และเพิ่มใบงานให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เปลี่ยนไป

4.2.5 หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 มีการปรับปรุง โดยเพิ่มจุดมุ่งหมายเฉพาะและเนื้อหาในเรื่อง การต่อเส้นไหมขึ้นและเส้นไหมพุ่งเมื่อเส้นไหมขึ้นหรือเส้นไหมพุ่งขาดขณะทอ การปรับปล่อยเส้นไหมขึ้นให้เหมาะสมและการหวีเส้นไหมขึ้น รวมทั้งปรับปรุงวิธีการประเมินผลงานให้ชัดเจน และปรับปรุงใบงานให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เปลี่ยนไป

4.2.6 หน่วยการฝึกอบรมที่ 6 มีการปรับปรุงการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.3 ในด้านระยะเวลาในการฝึกอบรม ได้กำหนดไว้โดยประมาณ อย่างกว้าง ๆ 520 ชั่วโมง หรือ 80 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง 30 นาที ทั้งนี้โดยรวมกิจกรรมต่าง ๆ อันได้แก่ การรายงานตัว พิธีเปิด-ปิดการฝึกอบรม การประเมินผล ก่อนและหลังการฝึกอบรมทั้งภาพรวมและรายหน่วยย่อย ซึ่งจากการประมาณการดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำไปจัดทำกำหนดการฝึกอบรม ซึ่งอยู่ในภาคผนวกของรายงานการวิจัยฉบับนี้แล้ว

5. ผลการทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรจากข้อมูลในสถาน การจริง

ผู้วิจัยนำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ในหมู่บ้านเป้าหมาย 1 หมู่บ้าน คือบ้านตากแดด หมู่ที่ 6 ตำบลตากูก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในช่วง วันที่ 25 มีนาคม 2535 ถึงวันที่ 9 กรกฎาคม 2535 โดยได้คัดเลือกผู้ที่อยู่ในข่ายไม่เคยทอหรือเคยทอบางขั้นตอนของการทอผ้าไหมมัดหมี่จำนวน 21 คน เข้ารับการฝึกอบรมได้ผลสรุปดังนี้

5.1 ในด้านผลสัมฤทธิ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีข้อสรุปดังนี้

5.1.1 ในด้านภาพรวม ของผลสัมฤทธิ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านความรู้ ทักษะ และด้านทัศนคติ พบว่า ภายหลังการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ภายหลังการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

5.1.2 ในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม รายหน่วย การฝึกอบรมด้านความรู้ และทักษะ รวม 6 หน่วยการฝึกอบรม พบว่า ภายหลังการฝึกอบรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และทักษะ สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมในทุก ๆ หน่วยการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01

5.1.3 ในด้านผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบดังนี้

5.1.3.1 ในภาพรวมทุก ๆ คุณลักษณะของ ผ้าไหมมัดหมี่แต่ละคน พบว่า ภายหลังการฝึกอบรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 17 คนหรือร้อยละ 80.95 มีผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในเกณฑ์ดี ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนที่เหลือมีผลงานที่มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลางและต้องปรับปรุงตามลำดับ

5.1.3.2 ในภาพรวมทุก ๆ คุณลักษณะ ของผ้าไหมมัดหมี่ ผืนสุกท้ายหรือผืนที่ดีที่สุด ของแต่ละคนพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 17 คน หรือร้อยละ 80.95 มีผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในเกณฑ์ดี ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนที่เหลือมีผลงานมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง

5.1.3.3 ในภาพรวมทุก ๆ คุณลักษณะของการทอผ้าไหมมัดหมี่ ผืนแรกของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า มีผู้มีผลงานอยู่ในเกณฑ์ดี ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 9.52 ส่วนที่เหลือคุณภาพผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในเกณฑ์ปานกลางและต้องปรับปรุง

5.1.3.4 ในด้านคุณลักษณะทางเคมีของผ้าไหมมัดหมี่พบว่า มีคุณลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวคือ ผ้าไหมมัดหมี่ยังมีสีตก อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเทคนิค ซึ่งไม่สามารถนำผ้าไหมมัดหมี่ไปเข้าสู่กระบวนการเคลือบสารกันสีตกได้ เพราะเป็นเรื่องที่ยาก และทำได้เฉพาะในระบบโรงงานอุตสาหกรรม

5.1.3.5 ในด้านคุณลักษณะตามเกณฑ์การส่งออกผ้าไหมของกระทรวงพาณิชย์ พบว่าในภาพรวมแล้วผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5.2 ในด้านความคิดเห็น ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตร ได้ข้อสรุปดังนี้

5.2.1 ในด้านองค์ประกอบหลักสูตรผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรมีความเห็นว่า ภาพรวมองค์ประกอบของหลักสูตรอื่นได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย สมรรถภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยการฝึกอบรมและแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ยิ่งไปกว่านั้นในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย

เฉพาะเนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดผล ประเมินผลและระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม พบว่า หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 เรื่อง มโนทัศน์เบื้องต้น เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 เรื่องการเตรียมเส้นไหมเบื้องต้น สำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ หน่วย การฝึกอบรมที่ 3 เรื่องการเตรียมเส้นไหมพุ่งสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ มีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ หน่วยการฝึกอบรม ที่ 4 เรื่องการเตรียมเส้นไหมยืนมีความเหมาะสมในรายการต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นส่วนใหญ่ หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 เรื่องการทอผ้าเป็นผืนผ้า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ และหน่วยการฝึกอบรมที่ 6 เรื่องการจัดการ และ การตลาดเบื้องต้นเกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่ มีความเหมาะสมในรายการต่าง ๆ อยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่

5.2.2 ในด้านการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการทดลองใช้ หลักสูตร พบว่าการดำเนินการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นส่วนใหญ่ ได้ แก่ด้านการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ด้านการ ประสานงานกับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ด้านการประสานงานกับผู้เข้ารับ การฝึกอบรม ด้านการจัดสถานที่ในการฝึกอบรม ด้านช่วงเวลาในการฝึกอบรม ด้าน การแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการฝึกอบรม และด้านการประชาสัมพันธ์การฝึก อบรม ส่วนด้านอื่น ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเตรียมผู้เข้า รับการฝึกอบรม ด้านการปฏิบัติตามแผนการฝึกอบรม และด้านการจัดสวัสดิการและ สิ่งอำนวยความสะดวก

5.2.3 ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทดลองใช้หลักสูตร พบ ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.2.3.1 ในด้านหลักสูตร ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และ วิทยากรมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรดีแล้ว แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ควรจะมีการไปศึกษาดูงาน แหล่งผลิตผ้าไหมมัดหมี่ และตลาดผ้าไหมมัดหมี่ ในแต่ละ จังหวัด รวมทั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ด้วย จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพมากขึ้น

5.2.3.2 ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากร มีความเห็นว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกอบรมดีแล้ว แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 2 ประการ คือ ประการแรก ในเรื่องช่วงเวลา การฝึกอบรม ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นควรเริ่มฝึกอบรมในช่วงเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ และระยะสิ้นสุดไม่ควรเกินเดือนพฤษภาคม ทั้งนี้เพราะการเริ่มต้นในช่วงดังกล่าวจะสามารถหาผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมได้ง่าย แต่ถ้าหากเริ่มต้นเข้าไปแล้วคนในวัยหนุ่มสาวจะอพยพไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดอื่น ๆ หมด ส่วนระยะเวลาสิ้นสุดไม่ควรเกินเดือนพฤษภาคม เพราะจะเป็นช่วงฤดูฝน ไม่สะดวกในการฝึกอบรม และเป็นช่วงเริ่มต้นการทอผ้า สำหรับประการที่สอง เป็นเรื่องการควบคุมดูแลผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยวิทยากรหรือผู้จัดการฝึกอบรมควรจะควบคุมดูแลเอาใจใส่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนให้มาก รวมทั้งเน้นย้ำให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของวิทยากรให้เคร่งครัดมากขึ้น

5.2.3.3 ในด้านความคิดเห็น เกี่ยวกับผลการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การฝึกอบรมครั้งนี้ บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กล่าวคือผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะเพียงพอที่จะไปประกอบอาชีพได้ รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ด้วย นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มทอผ้าไหมในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนในหมู่บ้านมีรายได้จากการทอผ้าไหมมัดหมี่มากขึ้น

5.3 ในด้านปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ได้ทักสรุปลดดังนี้

5.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับตัวหลักสูตร พบว่าเกี่ยวกับตัวหลักสูตรมีปัญหาล็กน้อย ได้แก่ ในเรื่องของการพิมพ์ผิด และการใช้คำบางคำไม่คงที่ ทั้งในด้านหลักสูตรและคู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม

5.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการใช้หลักสูตร พบดังนี้

(1) ปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ พบว่า มีปัญหาในด้านการเตรียมวัสดุอุปกรณ์เพียงเล็กน้อย ได้แก่ พิมพ์ผ้าที่ได้มาตรฐานหายาก จึงต้องสั่งจากรุงเทพมหานครทำให้ราคาแพงขึ้น และปัญหาเกี่ยวกับเส้นไหมกลางซึ่งจะใช้ในการทำเส้นไหมพุ่งที่มีคุณภาพดี ค่อนข้างหายาก จึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องใช้เวลามากขึ้นในการเตรียมเส้นไหมพุ่ง

(2) ปัญหาด้านการคัดเลือกวิทยากร พบดังนี้ คือวิทยากรที่เก่งฝีมือดีเขียมนั้น อยู่ไกลจากหมู่บ้านที่ทำการฝึกอบรม ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น และวิทยากรดังกล่าวก็มีเวลาว่างน้อย จึงได้ใช้วิทยากรที่มีฝีมือรองลงมา และอยู่บ้านใกล้กับหมู่บ้านที่ทดลองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจทำให้ประสิทธิภาพของการฝึกอบรมลดลงไปบ้าง แต่ก็ได้พยายามให้วิทยากรที่มีฝีมือเขียมนดังกล่าวมาร่วมในเรื่องที่สำคัญ เช่น การออกแบบลวดลาย การมัดหมี่ และการย้อมสี เป็นต้น

(3) ปัญหาด้านการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่ามีบ้างเล็กน้อย คือผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่คัดเลือกไว้แล้วเปลี่ยนใจไม่เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 4 คน จึงต้องหาคนแทน โดยผู้ที่เข้ามาแทนนั้น เป็นผู้ที่เคยทำผ้าไหมมัดหมี่อยู่บ้างแล้ว แต่ฝีมือไม่ดี

5.3.2.2 ปัญหาด้านการดำเนินการฝึกอบรม พบดังนี้

(1) หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 พบปัญหาบ้างเล็กน้อย คือมีความคลุกคลีในด้านการเตรียมการเพื่อศึกษาดูงาน และเวลาในการศึกษาดูงาน มีค่อนข้างจำกัด รวมทั้งผลงานที่ได้ศึกษามีไม่มาก เนื่องจากผู้ผลิตขายไปเป็นส่วนใหญ่

(2) หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 พบปัญหาอุปสรรคในเรื่องการเตรียมเส้นไหมเบื้องต้น เพราะต้องใช้เวลาในการเตรียมมากขึ้น เนื่องจากเส้นไหมกลางซึ่งเป็นไหมบ้านที่ปั่นแล้วหาหากไม่เพียงพอที่จะใช้จึงต้องให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำเส้นไหมกลางดังกล่าวไปปั่น ซึ่งจะต้องใช้เวลามากขึ้น โดยทำนอกเวลาด้วย นอกจากนี้ ยังต้องสิ้นเปลืองเส้นไหมมากขึ้น เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังกรอไหมไม่ชำนาญ เมื่อไหมพันกัน ขณะกรอก็ไขไม่ได้ก็จะเด็ดหรือตัดเส้นไหมทิ้ง

(3) หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 พบปัญหา คือการกะปริมาณเส้นไหมพุ่งให้พอดีกับพิมพ์ เนื่องจากพิมพ์มาช้าในช่วงของการทำผืนแรกจึงใช้วิธีการกะประมาณให้หน้าผากกว้างประมาณ 40 นิ้ว ซึ่งในประเด็นนี้ บางคนวัดพอดี บางคนก็วัดตึงเกินไป เมื่อนำไปทอ จะทำให้ริมขอบผ้าไม่สวย นอกจากนี้ยังพบปัญหาเรื่องการกะปริมาณเส้นไหม ที่จะทอได้เต็มผืน โดยแต่ละผืนยาว 2 เมตร เนื่องจากความไม่สม่ำเสมอของเส้นไหมพุ่ง จึงแก้ปัญหาโดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคันเส้นไหมพุ่งเพื่อไว้ เป็นเหตุให้สิ้นเปลืองเส้นไหมมากขึ้น

(4) หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 พบปัญหาดังนี้คือ ในขั้นตอนของการม้วนเส้นไหมขึ้น จะต้องให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลายคนช่วยเหลือกันซึ่งจะทำให้บางคนไม่ได้รับการฝึกอย่างเต็มที่ จึงแก้ปัญหาโดย จัดผลัดเปลี่ยนหน้าที่ในการช่วยเหลือกันในลักษณะให้แต่ละคนได้ฝึกม้วนเส้นไหมขึ้นในปริมาณพอ ๆ กัน

(5) หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 พบปัญหาอุปสรรคดังนี้คือ มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1 คน ขออนุญาตไปทอที่บ้าน เนื่องจากไม่มีคนดูแลบ้าน ทำให้

ยากแก่การควบคุม ซึ่งกรณีนี้ได้แก้ปัญหาโดย ผู้วิจัยตามไปดูเป็นครั้งคราว ซึ่งในบางครั้งก็พบว่า มีคนมาช่วยทอทำให้ผ้าไหมมัดหมี่บางผืนมีเนื้อผ้าไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนขาดการฝึกอบรม เนื่องจากต้องไปช่วยเหลืองานในหมู่บ้าน อันได้แก่ งานแต่งงาน งานวันขึ้นบ้านใหม่ งานบวชนาค เป็นต้นเป็นเหตุให้ทอไม่ทันเพื่อน และจำเป็นต้องชยเวลาให้ทำงานเสร็จ

(6) หน่วยการฝึกอบรมที่ 6 พบว่ามีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการทำบัญชีอย่างจำกัด เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่อ่านเขียนและคิดเลขไม่คล่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้เวลามากขึ้น

5.4 ในด้านผลการประเมินหลักสูตร หลังจากจากการทดลองใช้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดเกณฑ์ไว้ว่าหลักสูตรจะมีคุณภาพดี เมื่อมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3 ประการ คือ ประการแรกภายหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะและมีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประการที่สองความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรในด้านต่าง ๆ และการดำเนินการใช้หลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากร จะต้องมีค่าอยู่ในระดับมาก หรือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และประการที่สาม ผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างน้อย ร้อยละ 80 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องได้รับการประเมินจากคณะกรรมการ 5 คนว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี คือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ และมีคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานส่งออกผ้าไหมของกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งผลการประเมินในครั้งนี้สรุปได้ว่า หลักสูตรมีคุณภาพดี ตามเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวคือ การวิจัยครั้งนี้ พบดังนี้

5.4.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ภายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.4.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในด้านองค์ประกอบต่างๆ และการดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมดังกล่าว มีค่ามากกว่า 3.50 ทุกรายการ

5.4.3 ผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนร้อยละ 80.95 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ว่ามีคุณภาพดี รวมทั้งผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวยังมีคุณลักษณะทางกายภาพ ตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ด้านขนาดคือกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร ใช้ไหมแท้ ทอด้วยฝีม 3 ตะกอ เนื้อผ้าแน่นเรียบ ลวดลายชัดเจน และมีสีสันทนสวยงาม ส่วนคุณลักษณะทางเคมีนั้น ผ้าไหมมัดหมี่ยังมีคุณลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพราะสียังตกเนื่องจากไม่สามารถที่จะนำผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวไปเคลือบสารกันสีตกได้ นอกจากนี้ผ้าไหมมัดหมี่ยังมีคุณลักษณะทางกายภาพทั่วไปสอดคล้องกับเกณฑ์การส่งออกผ้าไหม ของกระทรวงพาณิชย์ด้วย

6: ผลการปรับปรุงหลักสูตรภายหลังการทดลองใช้

จากข้อมูลการทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าว มาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทที่พัฒนาขึ้น ในครั้งนี้ให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ ดังนี้

6.1 ปรับปรุงกิจกรรมเสนอแนะในหน่วยการฝึกอบรมที่ 1 ให้มีการศึกษาดูงาน แหล่งผลิตและตลาดผ้าไหมมัดหมี่ภายในจังหวัดหรือต่างจังหวัด โดยใช้เวลา 1-2 วัน

6.2 ปรับเวลาหรือชั่วโมงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นตลอดหลักสูตรให้เวลาทั้งสิ้น 560 ชั่วโมง หรือประมาณ 86 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง 30 นาที โดยเวลาดังกล่าวแบ่งเป็นเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

6.2.1 เวลาภาคพิธีการอันได้แก่ การรายงานตัว พิธีเปิดและปิดการฝึกอบรม รวมแล้วประมาณ 3 ชั่วโมง

6.2.2 เวลาสำหรับการประเมินผลในภาพรวม ก่อนและหลังการฝึกอบรม รวมแล้วประมาณ 7 ชั่วโมง

6.2.3 เวลาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม รวมการประเมินผลย่อยในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมด้วย รวมประมาณ 550 ชั่วโมง โดยหน่วยการฝึกอบรมที่ 1-6 ใช้เวลาตามลำดับดังนี้ 20, 16, 144, 90, 250, และ 30 ชั่วโมง

6.3 เสนอแนวทางการใช้หลักสูตร อันได้แก่ การเตรียมการดำเนินการใช้หลักสูตร แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในการฝึกอบรม

6.4 เสนอแนะเกี่ยวกับขนาด หรือมาตรฐานของวัสดุ และเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบทในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายผลเฉพาะประเด็นที่สำคัญในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การอภิปรายผลในขั้นตอนของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการพัฒนา

หลักสูตร

ในขั้นตอนของการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรซึ่งได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ในพื้นที่เป้าหมาย คือพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านสภาพทั่วไป และสภาพปัญหาของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ด้านระดับความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ด้านความต้องการได้รับการฝึกอบรมของประชาชนในชนบท และด้านการศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั้ง 4 ด้านดังกล่าว ผู้วิจัยจะได้อภิปรายผลตามลำดับต่อไปนี้

1.1 การอภิปรายผลการศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพปัญหาของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ใน 8 ประเด็น

1.1.1 ในประเด็นของผลการศึกษา ในด้านนโยบายการส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ การศึกษาค้นคว้า พบว่า นโยบายการส่งเสริมอาชีพนี้โดยตรง ในระดับจังหวัด และประเทศ ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ร่วมกับอาชีพอื่นๆ จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาอาชีพดังกล่าวนี้ ให้มีความก้าวหน้าได้อย่างเป็นล่ำเป็นสันซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อจำกัดอันหนึ่งของภาครัฐ เพราะว่าภาครัฐจะต้องพิจารณาในภาพกว้างโดยเฉพาะในทุกๆ อาชีพที่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยมุ่งจะให้ความหลากหลายและป้องกันปัญหาด้านผลผลิตล้นตลาด อย่างไรก็ตามหากจังหวัดหรือภาครัฐได้มีนโยบายอย่างเด่นชัดในบางด้าน ที่เป็นปัญหา เช่น ด้านคุณภาพผู้ผลิตและผลผลิต และด้านการตลาด ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้อาชีพนี้พัฒนาได้อย่างเหมาะสม

1.1.2 ในประเด็นของผลการศึกษา ในด้านคุณภาพผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า คุณภาพของผ้าไหมมัดหมี่มีคุณภาพที่แตกต่างกันมาก ระหว่างผู้ที่ผลิตหรือทอเพื่อการค้ากับผู้ผลิตหรือทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้ ผู้ที่ผลิตหรือทอเพื่อการค้านั้น สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่มีคุณภาพดีหรือดีมาก ซึ่งคุณภาพผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าว มีคุณภาพได้มาตรฐานทั้งขนาด สี สัน รูปแบบ ลวดลาย ความสม่ำเสมอของเนื้อผ้า ความคงทนของสีและความประณีตบรรจงในการทอ ส่วนผู้ที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนนั้น ทอผ้าไหมมัดหมี่ได้คุณภาพในระดับปานกลางหรือพอใช้ เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพดังกล่าว ยังมีจำนวนจำกัดมาก เนื่องจากผู้ที่ทอเพื่อการค้าและมีฝีมือดีนั้นมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังเช่น งานวิจัยของเวียงฤทธิ์ วัฒนศึกษา (2533:62-81) ท้อเขียนของปราณี ไชยสถานนท์ และคนอื่นๆ (2533:7-9) และ ท้อเขียนของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2533:45-48) ในประเด็นที่ว่าขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพ ทำให้การทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพมีอยู่ในวงจำกัด ดังนั้นในประเด็นดังกล่าวนี้ จึงควรมีการขยายขอบเขตการพัฒนาฝีมือประชาชนในชนบทให้มากขึ้น

1.1.3 ในประเด็นของการศึกษา ภาวะตลาดสินค้าผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ตลาดสินค้าผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์ มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ทั้งนี้การขยายตัวของภาวะตลาดดังกล่าว เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ ขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งความต้องการใช้ผ้าไหมมัดหมี่มีมากขึ้นทั้งในและต่างประเทศ อันเนื่องมาจากพระราชกรณียกิจในการประชาสัมพันธ์ เพื่อการขยายตลาดในเรื่องดังกล่าวขององค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตคือ ภาวะตลาดยังเป็นของพ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่กล่าวคือประชาชนที่ผลิตเพื่อการค้านั้นจะผลิตตามที่พ่อค้าคนกลางสั่ง และไม่สามารถทำได้อย่างครบวงจร ในบางครั้ง ไม่สามารถทอได้ทันตามที่สั่งก็จะไปรวบรวมผลผลิตของประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงซึ่งทอเพื่อใช้ในครัวเรือนมาส่ง ทำให้เกิดปัญหาผลผลิตมีคุณภาพต่ำ ถูกกดราคาลงมาก ไม่คุ้มกับทุน อนึ่งจากการศึกษาครั้งนี้หากพิจารณาในภาพรวมแล้ว ประชาชนยังขาดความรู้เรื่องการจัดการและการตลาดอยู่มาก และปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่ภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ควรจะให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหและพัฒนาศักยภาพของประชาชนผู้ผลิตหรือทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มากยิ่งขึ้น

1.1.4 ในประเด็นของการศึกษา จำนวนหมู่บ้าน ที่ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งผลการศึกษานี้ พบว่า จังหวัดสุรินทร์ 1,842 หมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านมีการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ โดยส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม หรือทำเพื่อใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้โดยหมู่บ้านที่มีการทอเพื่อการค้า จะมีความหนาแน่นของผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่มากกว่าหมู่บ้านที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนจากทั้งคั่นพบดังกล่าวมีข้อที่น่าสังเกต 2 ประการคือ ประการแรก ในหมู่บ้านที่ประชาชนทอเพื่อการค้า และมีความหนาแน่นของประชากรที่ทอผ้าไหมมัดหมี่มากนั้น เป็นเพราะมีการเห็นตัวอย่างซึ่งกันและกัน และบางหมู่บ้านภาครัฐก็เข้าไปส่งเสริมด้วย เช่น บ้านสวาย บ้านตาบูก บ้านเขวาสินรินทร์ บ้านจันรม และบ้านเทนมีย์ สำหรับประการที่สอง คือ หมู่บ้านที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่จะทำไม่มากคือทำปีละครั้งหรือปีเว้นปี ประมาณ 6-10 ผืน ค่อนข้างประปรายกับคนที่ทำเป็นส่วนใหญ่อายุมากและหยุดทำโดยไม่ได้มีการสืบทอดต่อให้คนรุ่นใหม่ อันเนื่องมาจากความยากจนต้องอพยพไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัด ดังนั้นจึงทำให้ความหนาแน่นของคนที่ทำเป็นในหมู่บ้านดังกล่าวเบาบางหรือลดลงมาก

1.1.5 ในประเด็นของการศึกษาเพื่อค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งการศึกษาดังนี้พบว่าผู้ที่มีความเชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่ในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน โดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญดังกล่าว มีฝีมือในระดับดีมาก 24 คน ส่วนที่เหลือ 36 คน มีฝีมืออยู่ในระดับดี และผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวส่วนใหญ่จะอยู่ในหมู่บ้านที่ทอเพื่อการค้า จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อที่น่าสนใจเกิดใน 2 ประการคือ ประการแรก ลักษณะของผู้เชี่ยวชาญนั้นผู้วิจัยได้พยายามคัดเลือกจากการศึกษาผลงานความรู้ความสามารถ และทักษะต่างๆ โดยผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวประมาณร้อยละ 82 มีความสามารถหรือมีความชำนาญในทุกขั้นตอนของการทอผ้าไหมมัดหมี่และร้อยละ 18 เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ยังมีทักษะในด้านการถักตะกอลไม้เพียงพอ แต่ก็มีฝีมือด้านอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ได้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่าการถักตะกอลเป็นเรื่องเสียเวลา และมีผู้ชำนาญในเรื่องนี้โดยเฉพาะอยู่แล้ว ถ้าไปจ้างเขาจะประหยัดเวลา แต่ความเป็นจริงแล้ว หากฝึกให้มีทักษะแล้วจะใช้เวลาไม่เกิน 2 วัน และในเรื่องนี้หากมีความชำนาญมาก ก็จะเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่จะช่วยให้สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ที่ลวดลายวิจิตรพิสดารมากขึ้น สำหรับประการที่สอง ซึ่งทำให้ผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่ได้คุณภาพที่ต่างกันคือ การใช้วัสดุ โดยเฉพาะเส้นไหม สีย้อม และฟืมทอผ้า ผู้เชี่ยวชาญบางคน แม้ว่าจะมีความเชี่ยวชาญในทุกขั้นตอน แต่การใช้วัสดุอันได้แก่ เส้นไหม สีย้อม และฟืมที่ไม่ได้มาตรฐานแล้ว เนื้อผ้าและสีจะไม่สวย และถ้าหากพิจารณาเฉพาะในด้านผลงานแล้วก็จะทำให้เข้าใจผิดพลาดได้ว่าฝีมือไม่ดี

1.1.6 ในประเด็นของผลการศึกษา ลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ และกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ จากการศึกษาครั้งนี้จะได้กล่าวถึงดังนี้

1.1.6.1 ในด้านลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ ได้แบ่งศึกษาเป็นสองช่วง คือช่วงในอดีต และช่วงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งผลการศึกษาพบ

ว่าผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดสุรินทร์ในอดีต มี 2 ชนิดคือ ชนิดที่เป็นผ้าถุงสำหรับหญิง และเป็นผ้านุ่งสำหรับชาย โดยที่ผ้าถุงหรือผ้านุ่ง สำหรับหญิงมี 3 ชนิดคือ ชนิดที่เป็นผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป ผ้าไหมมัดหมี่โสรและผ้าไหมมัดหมี่อัมพรมส่วนผ้าไหมมัดหมี่สำหรับชายนั้นจะเป็นผ้าที่มีลวดลาย วิจิตรพิสดารมีขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร ยาวประมาณ 3.80-4.00 เมตร โดยทั่วไปเรียกว่า ผ้าปุม และภาษาพื้นเมืองเรียกว่า "ผ้าโสรเปรี๊ยะ" ส่วนลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตนั้น พบว่ามีรูปแบบมากขึ้นได้แก่ผ้าถุง ผ้าปูโต๊ะ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าคลุมเตียง ผ้ามัดผนัง และผ้าหน้านางเป็นต้น จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อที่น่าสังเกต 3 ประการคือประการแรกในด้านลักษณะสีเส้นและลวดลาย แยกได้ค่อนข้างชัดเจนระหว่างชาวสุรินทร์ ที่พูดภาษาพื้นเมืองเขมร ลาวและส่วย แต่ปัจจุบันลักษณะดังกล่าว ได้ผสมกลมกลืนกันมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านสีเส้น และลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป และชนิดอื่น ๆ ยกเว้นผ้าไหมมัดหมี่โสร ยังคงลักษณะดังกล่าวไว้ รวมทั้งยังเป็นที่ยอมรับมากในกลุ่มผู้หญิงสูงอายุที่พูดภาษาพื้นเมืองเขมร ประการที่สองในด้านรูปแบบของผ้าไหมมัดหมี่ในอดีตถึงปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตนี้ ผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์ แม้ว่าจะได้พัฒนารูปแบบมากขึ้นก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแล้วก็ค่อนข้างจะมีจำกัดมาก เนื่องจากมีเพียงหมู่บ้านเดียวที่พยายามทำผ้าไหมมัดหมี่ให้แปรูปมากขึ้น ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ ที่มีคนทำอยู่บ้างก็น้อย เช่น บ้านเขวาสินรินทร์ ซึ่งในลักษณะดังกล่าวนี้เอง หน่วยงานต่าง ๆ ควรที่จะเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมให้มากขึ้น สำหรับประการที่สาม ในด้านเนื้อผ้า และการใช้เส้นไหมที่ใช้ทอผ้าไหมมัดหมี่ มีข้อที่น่าสังเกต คือ ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทำโดยชาวสุรินทร์ ซึ่งพูดภาษาพื้นเมืองเขมร จะทอผ้าไหมมัดหมี่ชนิดที่เป็นผ้านุ่ง หรือผ้าถุง ที่กล่าวมาเป็นเนื้อผ้าจากฝ้ายที่มี 3 ตะกอล ส่วนชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาพื้นเมืองลาวและส่วย จะทอผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวจากฝ้ายที่มี 2 ตะกอลเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้สำหรับชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาส่วย และหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาเขมร

ก็จะทอผ้าไหมมัดหมี่ชนิดผ้าถุงหรือผ้านุ่งเป็น 3 ตะกอ เป็นส่วนใหญ่เช่นกัน อย่างไรก็ตามในส่วนทอผ้าไหมมัดหมี่ ชนิดแปรรูปต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำจากบ้านสาวกตำบลสวาย อ่าเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์นั้น ลักษณะเนื้อผ้าจะเกิดจากฟืมที่มีตั้งแต่ 3 ตะกอ ถึง 8 ตะกอ สำหรับการใช่วิสดูในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ในส่วนของผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นผ้านุ่งหรือผ้าถุงนั้น ชาวจังหวัดสุรินทร์ จะใช้ไหมที่มีคุณภาพดีกล่าวคือ ถ้าเป็นไหมพื้นบ้าน จะใช้ไหมน้อย ถ้าเป็นไหมโรงงานจะใช้เส้นยืนเป็นไหม 4 หรือไหม 3 ส่วนเส้นไหมพุ่งจะใช้ไหม 6 เป็นต้น ส่วนผ้าไหมแปรรูปอื่น ๆ นั้นจะใช้เส้นไหมตั้งแต่ ไหมน้อยจนถึงไหมใหญ่ นอกจากนี้แล้วยังมีข้อที่น่าสังเกตอีกคือ ผู้ที่ทอเพื่อการค้านั้นมักจะนิยมใช้ไหมที่มีคุณภาพ ในการทอผ้าไหมมัดหมี่มากกว่าผู้ที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้เพราะว่าผู้ที่ทอเพื่อการค้า จะพิถีพิถันในด้านคุณภาพมากกว่าผู้ที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน แต่ผู้ที่ทอเพื่อการค้า และมีความพิถีพิถันในเรื่องดังกล่าวก็มีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด

1.1.6.2 ในด้านกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือกระบวนการทอในอดีตและกระบวนการทอปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในอดีตนั้นมีกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่คือ การผลิตเส้นไหม การเตรียมการผลิตผ้าไหม และการทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตนั้น การทอผ้าไหมมัดหมี่จะมีแนวโน้มลดการผลิตเส้นไหมลงเหลือเพียงการเตรียมการผลิตผ้าไหม และการทอผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งในกระบวนการดังกล่าว มีงานย่อยต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน แต่มีส่วนที่แตกต่างกันหรือมีเทคนิควิธีการที่แตกต่างกันออกไปซึ่งการศึกษาในประเด็นดังกล่าวมีข้อที่ควรสังเกต 2 ประการดังนี้ คือ ประการแรกในด้านแนวโน้มของขั้นตอนการผลิตผ้าไหมได้ลดลงจากในอดีตเพียงการเตรียมผลิตผ้าไหมและการทอผ้าไหมมัดหมี่นั้นจะเกิดขึ้นมากในกลุ่มที่มีการทอเพื่อการค้า ทั้งนี้เพราะว่า หากรอการผลิตเส้นไหมอยู่จะไม่ทันการณ์และสามารถทอ

ได้ในปริมาณที่น้อย ประกอบกับการทอเพื่อการค้านั้น หากผู้ทำใช้ไหมโรงงาน จะลดขั้นตอนการเตรียมเส้นไหมได้มากและประหยัดเวลาแต่มีจุดอ่อนคือ ต้นทุนการผลิตจะสูง ซึ่งในเรื่องนี้ผู้ทอเพื่อการค้าบางคนก็พยายามลดต้นทุนโดยไปซื้อไหมบ้านที่มีขายอยู่ในท้องตลาดมาทำเพราะราคาถูกกว่าโดยยอมเสียเวลาในการเตรียมเส้นไหม

ประการที่สองในด้านเทคนิค จากการศึกษาครั้งนี้จะมีความแตกต่างกันในบางขั้นตอน เช่นการเตรียมเส้นไหมขึ้น ชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาพื้นเมืองเขมรและชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาพื้นเมืองส่วย ซึ่งมีหมู่บ้านอยู่ใกล้กับกลุ่มที่พูดภาษาเขมร จะคันเส้นขึ้นหลังจากการย้อมสีเส้นขึ้นแล้ว ส่วนชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาพื้นเมืองลาว และชาวสุรินทร์ที่พูดภาษาส่วยและหมู่บ้านใกล้เคียง จะมีการเตรียมเส้นไหมขึ้นจากไหมขาวก่อน แล้วนำไปย้อมภายหลัง ทั้งนี้โดยมีเหตุผลเบื้องหลังคือ การทำเช่นนี้จะประหยัดไหม ตอนคันเส้นสามารถเอาไหมที่เหลือไปทำอย่างอื่นได้อีก ซึ่งการเตรียมเส้นไหมขึ้นในกรณีนี้ก็จะมีความจุดอ่อนคือ เมื่อนำไปย้อมแล้วจะไม่สะดวก สีจะค่อนข้างไม่สม่ำเสมอ ส่วนการย้อมเส้นไหมขึ้นก่อนแล้วคันนั้น จะมีความสะดวกในการย้อมและสีไม่ค่อยต่างและเมื่อนำไปคันก็จะได้ความสะดวกในการทำขั้นตอน ๆ ไป แม้ว่าเส้นไหมขึ้นจะเหลือบ้างก็สามารถนำไปทอทำอย่างอื่นได้เช่นเดียวกัน เช่นจะเก็บไว้ทำเส้นไหมขึ้นคราวต่อไปอีก โดยจะสะดวกสำหรับผู้ทำในปริมาณมากโดยเฉพาะกลุ่มที่ทำเพื่อการค้าสำหรับในส่วนของการเตรียมเส้นไหมพุ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไปในเรื่องการย้อมสีเส้นไหมพุ่งหรือมัดหมี่ กล่าวคือ ในด้านการใช้สีและสารช่วยติด สีที่ใช้จะมีทั้งสีธรรมชาติและสีสังเคราะห์ในส่วนของการย้อมสีธรรมชาติจะใช้สำหรับกรณีการทอผ้าไหมมัดหมี่โสร เป็นส่วนใหญ่ ส่วนสีสังเคราะห์นั้นจะใช้สำหรับผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป รวมทั้งผ้าไหมมัดหมี่แปรรูปต่าง ๆ ซึ่งการใช้สีสังเคราะห์มีความสะดวกมากกว่าใช้สีธรรมชาติมาก อนึ่งการใช้สีนั้น กลุ่มที่ทอเพื่อการค้าและเป็นกลุ่มที่เป็นช่างฝีมือจะพิถีพิถันในการใช้สี และควบคุมคุณภาพของสีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับในประเด็นของการใช้สารช่วยติดนั้นจาก

การศึกษาครั้งนี้จะพบว่า มีแนวโน้มหลากหลาย กล่าวคือ บางรายจะใช้ส่วรช่วยติด เช่นใช้ส่วรช่วยติดในการขี่ที่มดหมี่ก็เกินไป ย่อมยาก และบางรายจะใช้เกลือหรือส่วรสัมผัส ซึ่งในประเด็นนี้หากพิจารณาโดยหลักวิชาแล้ว การใช้เกลือเป็นส่วรช่วยติดนั้น ไม่ขัดกับหลักวิชาและในส่วนผสมของการย้อมสีจะมีเกลืออยู่ด้วย ส่วนส่วรและส่วรสัมผัส นั้น ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่าเป็นส่วรช่วยติดหรือไม่ แต่ส่วรจะมีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ซึ่งซึมได้เร็ว ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ส่วรจะเป็นตัวนำให้สีซึมเข้าในส่วนที่มดหมี่แน่นและถี่มากเป็นผลให้ในส่วนที่ย้อมสีติดยาก สามารถย้อมสีได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในด้านเทคนิควิธีดังกล่าว ยังมีข้อปลีกย่อยหลายประการที่แตกต่างกันตามประเพณีนิยมของท้องถิ่นอีก ดังเช่นในประเด็นของริมขอบผ้า ในประเด็นทอที่ที่ใช้ทอ และการกางหูก ทั้งนี้ในด้านริมขอบผ้า นั้นจะมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่เป็นช่างฝีมือกับกลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือ กล่าวคือ กลุ่มที่เป็นช่างฝีมือจะจัดริมขอบผ้าได้สวยงามมี 2 ลักษณะคือการสอดริมเพื่อให้ริมขอบผ้าหนา มีความทนทานและทั้งตัวเวลาใช้ ซึ่งในประเด็นนี้จะเกิดจากการค้นมดหมี่ไม่พอดี กับขนาดของฟืม ลักษณะที่สองคือการวัดให้พอดีกับขนาดของฟืม ซึ่งเหมาะสำหรับการนำไปตัดเป็นชุดหรือผ้าสำเร็จรูป

1.1.7 ในประเด็นของผลการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจ ของผู้ประกอบการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ประกอบการทอผ้าไหมมัดหมี่เพื่อการค้ามีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนผู้ที่ทอหรือทำเพื่อใช้ในครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่ถือว่าเป็นงานเสริม ไม่ใช่อาชีพ มีฐานะยากจน ยกเว้นผู้ที่มีอาชีพเสริมอื่น ๆ เช่น ค้าขายในหมู่บ้าน เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก และผู้ที่มีฐานะดีอยู่แล้ว ซึ่งจากข้อค้นพบดังกล่าว มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ผู้ที่ผู้ประกอบการทอผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อการค้าอย่างเดียวนั้น จะมีฐานะเศรษฐกิจดี มีถึงอำนาจความสะดวก ในบ้านอยู่ในเกณฑ์ดีสมควรแก่ฐานะ และยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่ผู้ประกอบการทอผ้าไหมมัดหมี่ และทอเป็นอาชีพเสริมจากอาชีพหลักคือการทำงาน

หรือทำอาชีพเสริมอื่น ๆ ด้วย ก็ยังมีฐานะดี ส่วนที่ผู้ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนนั้นแทบจะไม่มีรายได้จากการทอผ้าไหมมัดหมี่เลย ยกเว้นกรณีจำเป็นหรือทัศน จะเอาผ้าไหมมัดหมี่ไปขายหรือเอาไปจำหน่าย เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้นและกลุ่มนี้ก็เป็นกลุ่มค่อนข้างยากจนและทำนาเป็นอาชีพหลักอย่างเดียว

1.1.8 ในประเด็นของผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคของการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ จากการศึกษาครั้งนี้จะได้กล่าวถึงดังนี้

1.1.8.1 ปัญหาอุปสรรคในด้านความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่าผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในด้านการออกแบบลวดลาย การย้อมสี การทำตะกอลหรือถักตะกอล การทอ การคืนเส้นไหมพุ่งให้พอดีกับขนาดของฟืม และการมัดหมี่ทั้งนี้โดยเมื่อแยกพิจารณาระหว่างกลุ่มที่ทอเพื่อการค้า และกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนแล้ว พบว่า กลุ่มที่ทอเพื่อการค้ามีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในด้านการออกแบบลวดลาย การย้อมสีและการถักตะกอล ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน จะมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในทุก ๆ ด้าน ที่กล่าวมานอกจากนี้กลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนบางคนก็มีความเห็นว่าคุณเองมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในทุก ๆ ขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่ จากผลการค้นพบดังกล่าว เป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับความเป็นจริงกล่าวคือ

(1) ในด้านการออกแบบลวดลาย ทั้งกลุ่มผู้ทอเพื่อการค้าและกลุ่มผู้ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ยังมีการออกแบบลวดลายโดยการลอกลายเก่าจากการดูผ้ามัดหมี่ที่มีอยู่แล้ว และยังไม่มีความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะการคิดออกแบบเอง อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ มีข้อที่น่าสังเกตคือกลุ่มที่ทอเพื่อการค้านั้นส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่เป็นช่างฝีมือ และคนในกลุ่มนี้ก็ยังมีบางส่วนที่ออกแบบลวดลายโดยดูผ้าเก่าแล้วดัดแปลงรวมทั้งมีการลอกลายต่างๆ ไว้ในกระดาษวาดเขียนด้วย ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อ

ใช้ในครัวเรือน ยังไม่มีการประยุกต์และลอกเลียนไว้ในลักษณะดังกล่าว

(2) ในด้านการย้อมสี ส่วนใหญ่แล้วยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร สียังคงและไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ซึ่งการย้อมสีนี้มีอยู่ 2 ลักษณะคือ ย้อมทั้งกระบวนการและแฉ้มแล้วย้อม การย้อมทั้งกระบวนการส่วนใหญ่สีจะตกเล็กน้อย ส่วนการย้อมแล้วแฉ้มนั้นส่วนใหญ่สีจะตก ทั้งนี้การย้อมสีทั้งกระบวนการจะทำให้เฉพาะกลุ่มที่เป็นช่างฝีมือที่ทอเพื่อการค้า ส่วนการแฉ้มแล้วย้อมจะทำให้กลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ซึ่งการย้อมโดยวิธีนี้สีจะตกมาก อนึ่งการย้อมสีดังกล่าว กลุ่มที่ทอเพื่อการค้า และเป็นช่างฝีมือจะคำนึงถึงความต้องการของตลาดส่วนผู้ที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนมักจะไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดแต่จะถือความพอใจ ของตนเอง เป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งสัดส่วนหรือปริมาณส่วนผสมของน้ำย้อมสีก็มีลักษณะไม่แน่นอน

(3) ในด้านการทำตะกอกหรือถักตะกอก ส่วนใหญ่แล้วผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่จะทำตะกอกหรือถักตะกอกไม่เป็น เนื่องจากเห็นว่ายุ่งยากเสียเวลา ประกอบกับผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านนี้ค่อนข้างอยู่ด้วย จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเสียเวลาในการทำ แม้กรณีทั้งผู้ทอเพื่อการค้า และเป็นช่างฝีมือ ก็ยังมีจำนวนหนึ่งที่ทำไม่เป็น

(4) ในด้านการทอจะพบปัญหาอยู่มากในเรื่องความสม่ำเสมอของการกระแทกฟันและการจัดลวดลายขณะทอทำให้เนื้อผ้าและลวดลายไม่สม่ำเสมอ ซึ่งพบมากในกลุ่มผู้ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนและผู้ที่ไม่เป็นช่างฝีมือ

(5) ในด้านการด้นเส้นไหมพุ่งให้พอดีกับขนาดของฟันในด้านนี้ ส่วนใหญ่แล้วทั้งกลุ่มที่ทอเพื่อการค้าและกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน จะทำไม่ได้หรือทำไม่เป็น ทั้งนี้เพราะเกรงว่า หากทำไม่ดีหรือไม่พอเหมาะแล้วจะทำให้ฟันฟันเสีย และริมขอบผ้าก็จะเสียไปด้วย อย่างไรก็ตาม การด้นเส้นไหมพุ่งให้ดีพอกับฟันนั้นก็มิทั้งข้อดีและข้อเสีย กล่าวคือในส่วนที่ดีคือ ประหยัดเส้นไหมและเวลาในการทอ ผลเสียคือหากไปนุ่งเป็นผ้าถุง ผ้าจะไม่ทั้งตัวและเมื่อนุ่งนาน ๆ เข้าริมขอบผ้าจะม้วนขึ้นดู

แล้วไม่สวยงามแต่ถ้านำไปตัดเป็นเสื้อผ้าแล้วจะไม่มีผลอะไร ส่วนการค้นไม่พอดีใน
ขณะที่ทอก็จะสอดริมขอบผ้า ทำให้เสียเวลาและเปลืองไหม แต่ส่วนที่เป็นข้อดีคือเมื่อ
นำไปนุ่งเป็นผ้าถุง ริมขอบผ้าจะทนทาน และทั้งตัวนอกจากนี้แล้วผู้ที่ทอเพื่อใช้ใน
ครัวเรือนและไม่เป็นช่างฝีมือ จำนวนมาก จะไม่สอดริม จะใช้วิธีดึงขึ้นด้านบนขณะ
ทำการทอ จากนั้นจะตัดทั้งภายหลัง ทำให้ริมขอบผ้าไม่สวย

(6) การมัดหมี่ ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือน และ
ไม่เป็นช่างฝีมือ จะมัดหมี่ตามแบบอย่างของผ้าที่มีอยู่และเป็นการมัดและขัดไม่เกิน
4 สี ส่วนผู้ที่ทอเพื่อการค้า จะมัดหมี่ขัดตั้งแต่ 2-6 สี และบางคนจะมีการมัดหมี่
ตามแบบหรือลวดลายที่ลอกไว้ในกระดาษด้วย

1.8.1.2 ปัญหาอุปสรรคด้านทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอ
ผ้าไหมมัดหมี่ จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ส่วน
ใหญ่ยังมีความรู้สึกว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นอาชีพที่น่าเบื่อ ทำยาก ไม่คุ้มค่า
และไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ส่วนในด้านความมีเกียรติ ความทันสมัยและการเห็นความ
สำคัญของคนในครอบครัว พบว่า มีทัศนคติที่ดีอยู่ใน ระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม
เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มที่ทอเพื่อการค้าและกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนแล้ว ก็พบว่า
กลุ่มที่ทอเพื่อการค้ายังมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อและทำยาก แต่เมื่อทำอย่าง
จริงจังก็จะเป็นเรื่องที่คุ้มค่า และมีความก้าวหน้า สามารถนำไปประกอบอาชีพหลัก
และอาชีพเสริมได้ ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนจะมีความรู้สึกขัดแย้งกับกลุ่มที่ทอ
เพื่อการค้า จากผลการศึกษาดังกล่าวมีข้อที่น่าสังเกตดังนี้คือ

(1) ในด้านทัศนคติที่ไม่ดี อันได้แก่เรื่องความน่าเบื่อ ความ
ยากในการทำและความคุ้มค่านั้น เป็นข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในภาพรวม
เนื่องจากการทอผ้าไหมมัดหมี่นั้น ผู้ทอจะต้องมีความพยายามและใช้ความอดทนมาก
ในการทำ และเป็นเรื่องที่ย่อหย่อนจำเจ ส่วนความคุ้มค่านั้น ก็เช่นเดียวกัน เนื่อง

จากผ้าไหมมัดหมี่เมื่อทำเสร็จมีราคาค่อนข้างแพง ชาวได้ยาก โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย จะไม่มีกำลังในการซื้อ จึงเป็นเหตุทำให้คนส่วนใหญ่มองเห็นว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า เป็นเหตุให้ไม่กล้าเสี่ยงในการลงทุนและหันไปหางานอื่นทำโดยที่ไม่ต้องลงทุนด้วยตนเอง เช่นไปรับจ้าง หรือไปหางานทำในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เป็นต้น

(2) ในด้านทัศนคติที่อยู่ในระดับปานกลาง อันได้แก่ ความมีเกียรติ ความทันสมัย และการเห็นความสำคัญของคนในครอบครัวนั้น ก็มีความสอดคล้องกับความเป็นจริง เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในภาวะปัจจุบันนั้น ผู้ที่มีฝีมือได้รับการยอมรับมากขึ้น รวมทั้งในภาพรวมของประเทศกำลังเผยแพร่ให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญ ของผ้าไหมมัดหมี่มากขึ้น โดยเฉพาะองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงส่งเสริมเรื่องผ้าไหมมัดหมี่เป็นอย่างมาก จนเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเห็นว่าอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความทันสมัย และคนในครอบครัวก็เห็นความสำคัญมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา

(3) ในด้านการมีทัศนคติที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มที่ทอเพื่อการค้านั้น เป็นประสบการณ์โดยตรงของตัวเอง ที่สามารถทำอาชีพดังกล่าวให้มีรายได้สนับสนุนครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มดังกล่าวนี้ได้ให้ข้อคิดว่า ไม่มีงานใดที่ไม่ยาก แต่เมื่อเป็นงานยากและเป็นงานที่สุจริตเมื่อทำไปแล้วมีผลตอบแทนที่ดีและคุ้มค่าก็เป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจ

1.8.1.3 ปัญหาอุปสรรคด้านวัสดุอุปกรณ์ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ มีปัญหาในด้านวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ยังไม่ได้มาตรฐาน วัตถุดิบอันได้แก่เส้นไหม สีย้อมไหม มีราคาแพง และคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร จากข้อค้นพบดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริง กล่าวคือ

(1) ในด้านความไม่ได้มาตรฐานของวัสดุอุปกรณ์ จากการ
ศึกษาข้อมูลภาคสนามเห็นได้ชัดว่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำผ้าไหมมัดหมี่ มีลักษณะ
และขนาดที่หลากหลาย ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ผู้ทำก็จะทำผ้าไหมมัดหมี่ตามขนาด
และวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ เป็นผลทำให้ผลผลิตคือผ้าไหมมัดหมี่ ไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน
ตัวอย่างเช่น ฟืมทอผ้าที่ใช้สำหรับทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นผ้าถุงหรือผ้าถุง จะใช้ตั้งแต่
ฟืม 35 หลบ ถึง 50 หลบ ส่วนผู้ที่ทอเพื่อการค้าจะใช้ฟืม 42 ถึง 50 หลบเป็น
ส่วนใหญ่ ในด้านอุปกรณ์การเตรียมเส้นไหม เช่น หลักคั้น ไน ระวีง และกง ก็มี
ขนาดต่าง ๆ กันไป ในด้านอุปกรณ์การย้อมสี เช่น หม้อย้อมก็มีขนาดแตกต่างกันไป
ตามที่คุณทอแต่ละคนมี ยิ่งไปกว่านั้น การใช้วัสดุอุปกรณ์ ก็ยังไม่มีมาตรฐาน เช่น
การย้อมสีหรือการใช้สารเคมี ผู้ทำจะใช้วิธีการประมาณเอา ไม่ได้ชั่งตวง หรือ วัด
ให้เป็นมาตรฐานเท่าที่ควร จึงเป็นผลให้ผลผลิตแต่ละครั้งมีคุณภาพแตกต่างกันออกไป

(2) ในด้านการขาดแคลนวัตถุดิบ อันได้แก่เส้นไหม ซึ่งเมื่อ
พิจารณาโดยภาพรวมแล้ว การผลิตเส้นไหมในประเทศยังไม่เพียงพอ และคุณภาพไม่
ดีเท่าที่ควร ทำให้ต้องสั่งเข้าจากต่างประเทศ มีผลทำให้ราคาแพง จากข้อมูลการ
ศึกษาดังนี้ กลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนส่วนใหญ่แล้วจะผลิตเส้นไหมเอง และผลิต
ได้น้อย ทำให้ไม่สามารถนำไปผลิตหรือทำผ้าไหมมัดหมี่ในปริมาณมากได้ ส่วนผู้ที่
ผลิตเพื่อการค้าส่วนใหญ่ จะไม่ผลิตเส้นไหมเอง แต่จะไปซื้อเส้นไหมในท้องตลาด
โดยเฉพาะจะซื้อเส้นไหมที่ผลิตจากโรงงานมาทำ เพราะสะดวกในการเตรียมเส้น
ไหม เป็นผลทำให้ต้นทุนสูง ทั้งนี้ มีบางคนที่ลดต้นทุนโดยไปซื้อไหมพื้นบ้านมาทำผสม
กับไหมโรงงาน การซื้อไหมบ้านดังกล่าวจะต้องไปซื้อและคัดเลือกไหมที่มีคุณภาพดีซึ่ง
หาชากมาก จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัด
สุรินทร์ ไม่สามารถผลิตได้ในปริมาณมากพอ

(3) ในด้านราคาสีและคุณภาพของสีย้อมไหม พบว่าสีที่ใช้ย้อมไหมที่มีคุณภาพดีนั้น มีราคาแพงมาก ชาวบ้านไม่สามารถซื้อมาใช้ได้ แต่จะใช้สีที่มีคุณภาพในระดับพอใช้ได้คือ สีชองสีห่อต่าง ๆ ที่ขายในท้องตลาด เช่น ตราสิงห์โต สีตราเครื่องบิน สีสมใจ เป็นต้น ซึ่งสีเหล่านี้จะเป็นสีสำเร็จรูปที่ค่อนข้างมีความสะดวกในการนำไปใช้ ราคาต่อโหลประมาณ 42-50 บาท

1.8.1.4 ปัญหาอุปสรรคในด้านกำลังคน จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ยังขาดกำลังคนที่จะช่วยในการผลิตอยู่มาก กล่าวคือ ในกลุ่มที่ทอเพื่อการค้า จะมีกำลังคนช่วยเหลือ 3-5 คน และกลุ่มที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนจะมีคนผลิตเพียง 1-2 คน ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่สามารถที่จะผลิตในปริมาณมากได้ ตามความต้องการของตลาด ข้อค้นพบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความเป็นจริง และยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของเวียงฤทธิ์ วัฒนศึกษา (2533 : 62-81) ที่พบว่า กำลังคนในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่นั้น ยังขาดแคลน และยิ่งไปกว่านั้นกำลังคนส่วนใหญ่ ก็เป็นกำลังคนในครัวเรือน ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจและได้รับถ่ายทอดความรู้ และทักษะต่าง ๆ จากบรรพบุรุษ

1.8.1.5 ปัญหาอุปสรรคในด้านเงินทุน จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านเงินทุน กล่าวคือไม่มีเงินทุนในปริมาณมากพอที่จะผลิตผ้าไหมมัดหมี่ให้ได้ปริมาณมาก ๆ อันเนื่องมาจากฐานะยากจน แม้ว่าในบางหมู่บ้านจะมีหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนได้เข้าไปช่วยเหลือในลักษณะการให้กู้ยืมเงินทุน หรือในลักษณะการจัดตั้งกลุ่มอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เพียงพอ และผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่เองส่วนใหญ่ก็ยังไม่อยากเป็นหนี้โดยไม่จำเป็น จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงกล่าวคือ ประชาชนในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยากจน และการเข้าไปส่งเสริมของภาครัฐและองค์กรเอกชนก็ยังไม่ทั่วถึง ดังเช่นการศึกษาครั้งนี้ มีหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมเพียง 5

หมู่บ้านเท่านั้น อันได้แก่ บ้านสวาย บ้านเขวาสินรินทร์ บ้านสอ บ้านจันทร์ และ บ้านเทมมี เป็นต้น นอกจากนี้ในด้านการให้กู้ยืมเงินทุน ก็มีความยุ่งยากต้องมี หลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งส่วนใหญ่ประชาชนไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ดังนั้นประชาชน จึงทำผ้าไหมมัดหมี่เท่าที่พอมีทุนทำได้ สำหรับผู้ที่ขอเพื่อการค้านั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่มี ฐานะพอควร กล่าวคือ พอมีทุนอยู่บ้าง จึงทำในปริมาณเท่าที่มีทุน และในส่วนที่ทำใน ปริมาณมากขึ้น ก็เฉพาะที่ได้รับทุนสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรเอกชน

1.8.1.6 ปัญหาอุปสรรคในการจัดการและการตลาด จาก การศึกษารังนี้พบว่า ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ยังมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในเรื่องการ จัดการและการตลาด เนื่องจากไม่เคยทำอย่างครบวงจร กล่าวคือ กลุ่มที่ทอเพื่อให้ ในครัวเรือน จะนำไปขายเมื่อมีความจำเป็น ส่วนกลุ่มที่ทอเพื่อการค้า จะมีพ่อค้า คนกลางมารับซื้อ หรือสั่งให้ทำแล้วรับไปขายถือเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงมีความรู้และ ทักษะไม่เพียงพอในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการวางแผนการผลิต ด้านการหาลูกค้ าค้น ด้านการจัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ การควบคุมคุณภาพการผลิต การ ทำบัญชีค่าใช้จ่าย การกำหนดราคาขาย การประชาสัมพันธ์เพื่อหาลูกค้าและตัวแทน จำหน่าย การหาตลาดและการขยายตลาด จากข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ ความเป็นจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของเริงฤทธิ์ วัฒนศึกษา (2533 : 62- 81) ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ในเรื่องการจัดการและการตลาด ซึ่ง ในประเด็นนี้แม้ว่ารัฐและเอกชนจะได้เข้าไปช่วยเหลืออยู่บ้าง ในรูปของกลุ่มเพื่อ การผลิต แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากผู้ผลิตมีทุนน้อย ไม่สามารถนำผลผลิต มารวมกลุ่มกันขายในราคาเดียวกันได้ เพราะไม่สามารถรอได้ ประกอบกับกลุ่มก็ยัง ไม่มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอที่จะรับซื้อผลผลิตสมาชิกได้ในปริมาณมาก ๆ ซึ่งเป็น เหตุให้ผู้ผลิตนำไปขายเองบ้างเมื่อจำเป็น ซึ่งการนำไปขายในลักษณะดังกล่าวนี้ จะถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วในด้านการควบคุม

คุณภาพการผลิตนั้น ค่อนข้างที่จะควบคุมได้ยากเนื่องจากสาเหตุที่สำคัญดังเช่นขาดแคลนกำลังคนที่มีความชำนาญ ผู้ผลิตแต่ละคนมีวัสดุอุปกรณ์ที่มีลักษณะไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน เป็นต้น สำหรับเรื่องเกี่ยวกับการจัดการและการตลาด การวางแผนการผลิต การจัดหางบประมาณ การทำบัญชีค่าใช้จ่าย การประชาสัมพันธ์เพื่อหาลูกค้า และตัวแทนจำหน่าย ตลอดจนการหาตลาดและการขยายตลาด เป็นเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยทำ จะทำบ้างในส่วนของการหาคนช่วยผลิตหรือทำในบางขั้นตอน ตลอดจนการกำหนดราคาขาย เป็นต้น ดังนั้นปัญหาในด้านการจัดการและการตลาดนี้ จึงเป็นปัญหาเร่งด่วนประการหนึ่ง ของประชาชนผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่ ที่จำเป็นต้องเร่งรีบแก้ไข เพื่อที่จะช่วยให้การพัฒนาอาชีพได้ก้าวหน้าต่อไป

1.2 การอภิปรายผลการศึกษาระดับความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทใน 2 ประเด็นหลักดังนี้

1.2.1 ในประเด็นของระดับความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ มีประเด็นย่อยในการอภิปราย 3 ประเด็นย่อยดังนี้

1.2.1.1 ในด้านความรู้ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำผ้าไหมมัดหมี่และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาดเบื้องต้น จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในภาพรวมประชาชนในชนบทมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาดอยู่ในระดับต่ำ ส่วนในด้านขั้นตอนการทำผ้าไหมมัดหมี่มีความรู้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มระหว่างผู้ที่เป็นช่างฝีมือกับผู้ที่ไม่เป็นช่างฝีมือแล้ว พบว่ากลุ่มช่างฝีมือมีความรู้ในขั้นตอนการทำผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับมาก และกลุ่มผู้ที่ไม่เป็นช่างฝีมือมีความรู้ด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหม

มัดหมี่และด้านการจัดการและการตลาด พบว่ากลุ่มช่างฝีมือมีความรู้ในระดับต่ำและกลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือมีความรู้ใน 2 ด้านนี้อยู่ในระดับต่ำมาก สำหรับกลุ่มที่ทอไม่เป็นมีความรู้ในทุกด้านอยู่ในระดับต่ำ มาจากข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความเป็นจริง กล่าวคือ

(1) ในประเด็นของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ และการตลาดนั้น ประชาชนได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าทางวิชาการ และความเคลื่อนไหวต่างๆ ในด้านการตลาดน้อยมาก และพอรับทราบได้บ้างในรายการที่เป็นการเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถดังนั้นการพัฒนาเทคนิคฝีมือต่างๆ จึงยังคงทำตามประสพการณ์เป็นส่วนใหญ่และอยู่ในวงแคบ และในด้านการตลาดทำได้เพียงตามที่มีผู้มาสั่งให้ทำ หรือตามความพอใจที่ลูกค้าจะทำมากกว่า ทั้งนี้โดยไม่มีการวางแผนว่าจะผลิตผ้าไหมมัดหมี่ชนิดใดบ้างมากนักยกเพียงใด ให้สอดคล้องกับภาวะตลาดในแต่ละฤดูกาล

(2) ในประเด็นของความรู้ในด้านขั้นตอนการทำผ้าไหมมัดหมี่นั้น กลุ่มที่เป็นช่างฝีมือส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ทำอยู่เป็นประจำมีความแม่นยำและชัดเจนในเรื่องขั้นตอนการทำ สามารถอธิบายได้คล่องแคล่วกว่ากลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือ ส่วนกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอนั้นตอบได้บ้างบางตอน โดยตอบได้ในบางส่วนเท่าที่เคยพบเห็นและส่วนใหญ่แล้วจะตอบผิด

1.2.1.2 ในด้านทักษะ ซึ่งประกอบด้วยทักษะในการทำผ้าไหมมัดหมี่ในแต่ละขั้นตอน และทักษะในด้านการจัดการและการตลาด จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในด้านทักษะการทำผ้าไหมมัดหมี่แต่ละขั้นตอนนั้น กลุ่มช่างฝีมือมีทักษะอยู่ในระดับมาก กลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือมีทักษะอยู่ในระดับปานกลางและกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอมีทักษะอยู่ในระดับต่ำมาก ส่วนทักษะในด้านการจัดการและการตลาดนั้นกลุ่มช่างฝีมือ ทักษะอยู่ในระดับต่ำ กลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็น

หรือไม่ เคยทอมิทักกะอยู่ในระดับต่ำมาก จากข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอย่างมากกล่าวคือ

(1) ในด้านทักษะการทอผ้าไหมมัดหมี่ แต่ละชั้นตอนนั้น กลุ่มช่างฝีมือจะมีความคล่องแคล่วและความชำนาญมาก ผลงานจะมีความประณีตสวยงามมาก กลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือผลงานจะไม่ค่อยประณีต และไม่สวยงามเท่าที่ควร ส่วนกลุ่มที่ไม่เคยทอหรือทอไม่เป็นนั้น จะไม่มีผลงานด้านนี้ เพราะทำไม่เป็นหรือบางคนอาจเคยทำผ้าชนิดอื่นๆ เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่งก็ยังไม่มิตักกะในด้านนี้เท่าที่ควร

(2) ในด้านทักษะเกี่ยวกับการจัดการและการตลาด กลุ่มช่างฝีมือจะมีโอกาสได้ทำในด้านนี้อยู่บ้าง เป็นเพียงการจัดการให้ได้ผลผลิตตามที่ผู้มาสั่งให้ทำ หากทำไม่ทันก็จะจ้างคนช่วยบ้าง รวมทั้งมีโอกาสขายเองอยู่บ้างเมื่อมีลูกค้ามาซื้อถึงบ้าน หรือมีโอกาสร่วมแสดงสินค้าในโอกาสต่างๆ ส่วนกลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือนั้นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีโอกาสในการขายผ้าไหมมัดหมี่นัก เพราะทำในปริมาณน้อย ยกเว้นในกรณีที่จำเป็น ไม่มีเงินเพียงพอกับการใช้จ่ายในโอกาสสำคัญๆ เช่น มีงานบุญ งานแต่งงาน งานบวชนาค ฯลฯ เป็นต้น ก็จะนำไปขายให้พ่อค้าคนกลางหรือจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้แล้วกลุ่มที่ไม่เคยทอหรือทอไม่เป็นก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือทั้งนี้แม้ว่าไม่เคยทอผ้าไหมมัดหมี่แต่ก็ทอผ้าชนิดอื่นๆ เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่งหรือผ้าฝ้ายและก็มีโอกาสไปขายผ้าเหล่านั้นบ้างเมื่อที่มีความจำเป็นเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่ไม่ใช่ช่างฝีมือ ดังนั้นจากที่กล่าวมาเมื่อพิจารณาในภาพรวมอันเนื่องจากการที่กลุ่มดังกล่าวไม่มีโอกาสได้ดำเนินการอย่างครบวงจรหรือผลิตผ้าไหมมัดหมี่และจำหน่ายจึงทำให้ผู้ประกอบการอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่มีทักษะในเรื่องของการจัดการและการตลาดอยู่ในระดับต่ำและต่ำมาก

1.2.1.3 ในด้านทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มช่างฝีมือและกลุ่มไม่เป็นช่างฝีมือมีทัศนคติต่อ

การประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับดี ส่วนกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอมีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว พบว่า ประชาชนในชนบทมีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับปานกลาง จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อที่น่าสังเกต ดังนี้คือ

(1) กลุ่มที่เป็นช่างฝีมือและกลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือ แม้ว่าในภาพรวมนั้นจะมีทัศนคติอยู่ในระดับดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ แต่ก็ยังมีบางคนที่ยังเห็นว่าเป็นเรื่องที่ทำยากและไม่ค่อยคุ้มกับการลงทุนนัก แต่ก็จำเป็นต้องทำเพราะไม่มีงานอื่นทำ โดยเฉพาะในกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือนั้นแม้ว่าจะไม่ได้ขายแต่ก็ทำเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในโอกาสต่าง ๆ ที่จำเป็น

(2) กลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ ส่วนใหญ่แล้วก็เห็นว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นเรื่องยาก ไม่คุ้มกับการลงทุนและเมื่อทำแล้วก็ไม่มีตลาดที่จะขายหรือขายยากเพราะราคาแพง ดังนั้นจึงไม่สนใจที่จะทำเท่าไรนัก แม้ว่าจะมีประโยชน์แต่ถ้าไปทำงานอื่น ๆ จะได้เงินเร็วกว่า เป็นต้น

1.2.2 ในประเด็นของการเปรียบเทียบระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ระหว่างกลุ่มช่างฝีมือ กลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือ และกลุ่มที่ไม่เคยทอหรือทอไม่เป็น พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 จากข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความเป็นจริงอย่างมาก กล่าวคือเมื่อพิจารณาในรายละเอียดค่าเฉลี่ยรายข้อต่างๆ แล้วกลุ่มช่างฝีมือมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็นและกลุ่มที่ไม่เป็นช่างฝีมือก็มีความรู้ ทักษะ และมีทัศนคติสูงกว่ากลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ ทั้งนี้แม้ว่าเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว ในบางประเด็นอาจมี

ความรู้ทักษะและทัศนคติอยู่ในระดับเดียวกัน เช่น ในด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่และความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการตลาด กลุ่มที่ไม่ใช่ช่างฝีมือ และกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอมีความรู้ในระดับต่ำมากในด้านทัศนคติกลุ่มช่างฝีมือและกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือมีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลางเป็นต้น

1.3 การอภิปรายผลการศึกษาความต้องการได้รับการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทใน 2 ประเด็นหลักดังนี้

1.3.1 ในด้านเนื้อหาสาระ และทักษะในการฝึกอบรม มีประเด็นข้อข้อยในการอภิปรายดังนี้

1.3.1.1 ในประเด็นของกลุ่มช่างฝีมือ การศึกษาค้นคว้าพบว่า กลุ่มช่างฝีมือมีความต้องการได้รับการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ในด้านความรู้และทักษะ อยู่ในระดับมากได้แก่ การออกแบบลวดลาย สีและการย้อมสีมัดหมี่ในการจัดการและการตลาดได้แก่ การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด วิถีหาคนช่วยในการผลิต/การทอให้ได้ปริมาณมาก และได้มาตรฐานเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ผลผลิตและการหาลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย การกำหนดราคาในการขาย และการหาตลาดและการขยายตลาด จากการศึกษาดังกล่าว เป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความเป็นจริง กล่าวคือ

(1) ในด้านการออกแบบลวดลาย กลุ่มช่างฝีมือแม้ว่าจะมีความชำนาญ แต่ก็ยังคงทำในลักษณะเดิมเป็นส่วนใหญ่คือดูตัวอย่างลายผ้าแล้วมัดตาม และจะมีเพียงส่วนน้อยที่ประยุกต์ และลอกลายไว้ในกระดาษ และมีจำนวนน้อยมากที่สามารถคิดออกแบบลวดลายเองได้

(2) ในด้านสี และการย้อมสีมัดหมี่ กลุ่มช่างฝีมือส่วนใหญ่จะย้อมทุกขั้นตอนถ้ามัดย้อมเพียง 1-2 ครั้งนั้นส่วนใหญ่จะไม่มีปัญหามากนักแต่ถ้าย้อมถึง 3 ครั้งเพื่อให้ได้ 6-7 สี มักจะมีปัญหาสีตก และก็จะมีส่วนช่างฝีมือบางคนที่ต้องการ

ให้ผ้าไหมที่ย้อมออกมาสีสดก็จะใช้วิธีมัดแล้วย้อมสีพื้นให้สด จากนั้นก็ใช้วิธีแต้มสีต่างๆ ตามลวดลาย ซึ่งวิธีนี้สีจะตกมาก และแก้ปัญหาไม่ได้หรือบางคนจะใช้วิธีการใช้สารฟอกขาวสีที่ไม่ต้องการออกแล้วย้อมสีให้สีสดๆ แต่ก็ประสบปัญหาตรงที่ไม่สามารถฟอกได้หลายครั้งเพราะเส้นไหมจะเปื่อย และขาดง่ายเมื่อนำมาทอ

(3) ในด้านการจัดการและการตลาดนั้น กลุ่มช่างฝีมือส่วนใหญ่ยังไม่สามารถทำได้อย่างครบวงจร ดังนั้นความรู้และทักษะด้านนี้จึงยังต่ำ

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา จึงทำให้กลุ่มช่างฝีมือมีความต้องการได้รับการฝึกอบรมในด้านการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่สีและการย้อมสีมัดหมี่หรือรวมทั้งในเรื่องของการจัดการและการตลาดอยู่ในระดับมาก

1.3.1.2 ในประเด็นของกลุ่มไม่ใช่ช่างฝีมือและกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ พบว่ามีความต้องการได้รับการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในระดับมากทุกรายการ ทั้งเรื่องความรู้ ทักษะการทอและความรู้และทักษะเกี่ยวกับการจัดการและการตลาดซึ่งในประเด็นนี้ก็มีผลสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะกลุ่มดังกล่าวทั้งมีความรู้และความชำนาญไม่เพียงพอ แต่ก็มีบางคนในกลุ่มที่ทอไม่เป็นหรือไม่เคยทอ ไม่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเนื่องจากเห็นว่ามีความยุ่งยากและไม่คุ้ม ถ้าไปทำงานอื่นจะมีรายได้เร็วกว่าหรือดีกว่าทั้งที่ในความรู้สึกส่วนตัวเห็นว่าถ้าทำได้ก็เป็นสิ่งที่ดี ซึ่งก็เป็นเหตุผลที่น่ารับฟัง เพราะว่าปัจจุบันนี้ ภาวะตลาดผ้าไหมมัดหมี่ยังแคบและผู้มีเงินมากเท่านั้นที่จะมีกำลังซื้อ

1.3.2 ในด้านวิธีการ ระยะเวลา และข้อเสนอแนะในการฝึกอบรมมีประเด็นข้อในการอภิปรายดังนี้

1.3.2.1 ในประเด็นของวิธีการฝึกอบรม จากการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นว่าการฝึกอบรมควรมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ควบคู่กันไป ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า จะให้ประโยชน์ที่คุ้มค่า และเป็นการฝึกความชำนาญ

หากฝึกอบรมเพียงทฤษฎีจะลืมนำ และไม่สามารถที่จะนำไปปฏิบัติ ซึ่งก็เป็นเหตุผลดี และมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ซึ่งจะต้องมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป

1.3.2.2 ในประเด็นของระยะเวลาการฝึกอบรมภาวได้ เจื่อนไซให้แต่ละคนทำ 6 ผืน ทุกขั้นตอน เพื่อจะได้ฝึกความชำนาญ พบว่ากลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 87 เห็นว่า ควรใช้เวลาประมาณ 3 เดือน สำหรับคนที่ เริ่มต้นฝึกหัดใหม่ แต่ถ้าหากคนที่เคยทำบ้างบางขั้นตอนหรือเคยทำแต่ไม่ชำนาญ จะ ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน และช่วงเวลาที่เหมาะสมควรเป็นช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือน พฤษภาคม จากข้อค้นพบดังกล่าวพบว่า เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะผู้ตอบเป็นผู้ ที่มีประสบการณ์ในการทำทั้งที่เป็นช่างฝีมือและผู้เป็นช่างฝีมือ แต่ผู้ที่ทอไม่เป็นหรือไม่ เคยทอก็จะตอบส่วนนี้ไม่ได้เนื่องจากไม่มีประสบการณ์นอกจากนี้ในส่วนของช่วงเวลา ก็เป็นไปได้มาก เพราะเป็นฤดูกาลที่ประชาชนในชนบทจะว่างจากการทำนา

1.3.2.3 ในด้านข้อเสนอแนะต่างๆเกี่ยวกับการฝึกอบรม ผู้ที่เป็นช่างฝีมือและผู้ที่ไม่เป็นช่างฝีมือได้เสนอแนะ สำหรับการฝึกอบรมว่าในการฝึก อบรมควรมีเนื้อหา มีเทคนิคใหม่ๆ มาสอนและในขั้นตอนการทำควรเตือนให้ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมระมัดระวังในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การฟอกไหม การคืนเส้นไหมขึ้นการ คืนเส้นไหมพุ่ง การมัดหมี่ การย้อมสี การถักตะกอลและการทอ เพราะในเรื่อง ดังกล่าวนี้นี้ มีความสำคัญและมีผลต่อคุณภาพของผ้าไหมมัดหมี่ นอกจากนี้ยังต้องคำนึง ถึงประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่นประเพณีการไหว้ครู ประเพณี การหยุดทำงานในโอกาสวันสงกรานต์ของชาวสุรินทร์ ที่พูดภาษาเขมร เพราะจะมี ผลกระทบต่อการฝึกอบรม จากข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้ว่าเป็นข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์มาก ที่จะช่วยให้การกำหนดเนื้อหาสาระในหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม และช่วงเวลาการฝึกอบรมให้เหมาะสมมากขึ้น

1.4 การอภิปรายผล การศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่การศึกษาในประเด็นนี้มีข้อค้นพบคือ สมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่มี 5 สมรรถภาพหลักและ 37 สมรรถภาพย่อย ดังนี้

1.4.1 สมรรถภาพด้านการเตรียมไหมเบื้องต้น ประกอบด้วย 3 สมรรถภาพ ได้แก่ การเลือกเส้นไหมการกะประมาณปริมาณเส้นไหมและการฟอกไหม

1.4.2 สมรรถภาพด้านการเตรียมเส้นไหมพุ่ง ประกอบด้วย 8 สมรรถภาพย่อย ได้แก่ การออกแบบลวดลาย การกรอ/ควบเส้นไหมพุ่งเข้าล็อก/หลอดใหญ่ การคันเส้นไหมพุ่ง การมัดหมี่และการข้อมสี การแกะเชือกมัดหมี่ การกรอเข้าล็อก/หลอดใหญ่ การกรอเข้าหลอดเล็ก และการร้อยหลอดเล็กเป็นพวง

1.4.3 สมรรถภาพด้านการเตรียมเส้นไหมขึ้น ประกอบด้วย 9 สมรรถภาพย่อย ได้แก่ การข้อมสีเส้นไหมขึ้น การนำเส้นไหมขึ้นชุบน้ำแป้งหรือน้ำข้าว การกระตุกและตากเส้นไหมขึ้น การกรอเส้นไหมขึ้นเข้าล็อก/หลอดใหญ่ การคันเส้นไหมขึ้น การม้วนเส้นไหมขึ้น การสอดฟันเข็ม การเตรียมกึ่ง และการถักตะกอล

1.4.4 สมรรถภาพด้านการทอเป็นผืนผ้า ประกอบด้วย 8 สมรรถภาพย่อย ได้แก่ การเตรียมกึ่งก่อนทอ การนำหลอดพุ่งใส่กระสวย การเหยียบตะกอล การพุ่งกระสวย การจัดลวดลายและริมขอบผ้า การกระแทกฟัน การชิงหน้าผ้าให้ตึง และการเก็บกึ่งเมื่อหยุดทอ

1.4.5 สมรรถภาพด้านการจัดการ และการตลาดเบื้องต้น ประกอบด้วย 9 สมรรถภาพย่อย ได้แก่ การวางแผนการผลิตหรือทอ การเตรียมปัจจัยการผลิตหรือทอ การจัดการเกี่ยวกับการผลิต/ทอ การประเมินมาตรฐานการผลิต การทำบัญชีค่าใช้จ่าย การกำหนดราคาในการขาย การทำบัญชีการขาย การหาลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย และการหาตลาดและการขยายตลาด

อนึ่งสมรรถภาพในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่ก็พบว่ามีความเที่ยงตรงโดยสมรรถภาพดังกล่าวบางสมรรถภาพเป็นสมรรถภาพพื้นฐาน และบางสมรรถภาพเป็นสมรรถภาพขั้นสูง แต่ก็ เป็นสมรรถภาพที่ต้องทำ ในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

(1) ในภาพรวมของสมรรถภาพการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ในครั้งนี้เป็นสมรรถภาพที่ตัดตอนมาจากวิธีการในอดีตกล่าว คือในอดีตจะมีการผลิตเส้นไหมก่อนแล้วดำเนินการแต่ในสภาพปัจจุบันการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ไม่จำเป็นต้องผลิตเส้นไหมเองก็ทำได้โดยการไปซื้อเส้นไหมมาดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ผลิตเพื่อการค้าจะทำในขั้นตอนดังกล่าวนี้เอง เนื่องจากไม่มีเวลาเพียงพอที่จะไปเลี้ยงไหมเพื่อผลิตเส้นไหมเอง รวมทั้งจะมีผลทำให้ไม่สามารถผลิตผ้าไหมมัดหมี่ได้ในปริมาณมากพอ แม้ว่าจะทำให้ต้นทุนสูงก็ตาม ก็ได้แก้ปัญหาโดยการทอผ้าไหมให้มีคุณภาพดีและขายในราคาที่สูงกับทุน

(2) สมรรถภาพหลักในด้านการเตรียมเส้นไหมพุ่งและเส้นไหมกั้นนั้น อาจทำอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนหรือทำไปพร้อม ๆ กันก็ได้ ทั้งนี้กลุ่มที่ทอเพื่อการค้ามักจะทำเส้นไหมกั้นก่อน แล้วทำเส้นไหมพุ่งเพราะว่าเส้นไหมกั้นที่ใช้สีเดียวกันจะสามารถทำเส้นไหมพุ่งมัดหมี่ได้หลายลวดลาย หรือจะทำลวดลายตามที่ลูกค้ามาสั่งทำก็ได้ อย่างไรก็ตามอาจทำเส้นไหมพุ่งมัดหมี่ไว้ก่อนหลาย ๆ ผืนเมื่อได้จำนวนที่ต้องการจึงทำเส้นไหมกั้นแล้วดำเนินการทอก็ได้ ทั้งนี้เพราะว่าการทำเส้นไหมพุ่งมัดหมี่ก่อนจะเก็บงำกว่าการทำเส้นไหมกั้นขึ้นก่อนไว้ หากเก็บไว้ไม่ได้เส้นไหมจะขาด อันเนื่องมาจากแมลงหรือหนูกัด เป็นต้น

(3) สมรรถภาพย่อยบางสมรรถภาพเช่นสมรรถภาพย่อยในการเตรียมเส้นไหมกั้นในด้านการสอดฟันเข็มการถักตะกอนนั้นจะทำในกรณีที่เป็นพิมพ์ใหม่

แต่หากเป็นฟืมเก่ามีตะกอกอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องสอพื้นฟืมและถักตะกอกก็ได้แต่จะนำเส้นไหมขึ้นต่อเข้ากับเส้นไหมขึ้นที่ติดอยู่ในฟืมได้เลย ซึ่งในประเด็นนี้ภาษาพื้นเมืองอีสานเรียกว่า "สืบท" ภาษาพื้นเมืองสุรินทร์ที่พูดภาษาเขมรเรียกว่า "ตะปุด" อย่างไรก็ตามสมรรถภาพย่อยด้านการสอพื้นฟืม และการถักตะกอนับว่าสำคัญเช่นกัน เพราะหากทำผิดพลาดแล้วจะทำให้เนื้อผ้าไม่สวย และโดยเฉพาะตะกอนั้น จะมีผลทำให้เกิดลวดลายในตัวผ้ารวมทั้งผ้าทั้ง 2 ด้านจะไม่เหมือนกันก่อให้เกิดความสวยงามยิ่งขึ้น

(4) สมรรถภาพหลักในด้านการจัดการ และการตลาดนั้น เป็นสมรรถภาพหนึ่งที่สำคัญในภาวะเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน เพราะว่าโดยภาพรวมแล้ว ประชาชนชนบทที่ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ยังมีสมรรถภาพด้านนี้ต่ำมาก และถ้ามีความรู้และทักษะในด้านนี้แล้วก็จะเห็นปัจจัยสำคัญ ที่จะช่วยให้การประกอบอาชีพนี้ประสบความสำเร็จสำเร็จ หรืออาจประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพอื่นๆ ได้ด้วย อย่างไรก็ตามสมรรถภาพดังกล่าวนี้ควรเป็นสมรรถภาพ ที่เป็นพื้นฐานเท่านั้น ไม่ควรที่จะมีรายละเอียดลึกซึ้ง เพราะจะยากจนเกินไป สำหรับพื้นฐานความรู้ของประชาชนในชนบท

2. การอภิปรายผลในขั้นตอนของการสร้างและพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร

ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตรจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้าง และพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท ตามองค์ประกอบต่าง ๆ 5 องค์ประกอบคือ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสมรรถภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมหน่วยการฝึกอบรม และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ โดยในรายละเอียดองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวของหลักสูตรได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากข้อมูลพื้นฐานที่ศึกษาพบในขั้นตอนที่ 1 กล่าวคือ

2.1 ในด้านสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรนั้น ได้ชี้ให้เห็นสภาพปัญหาของประชาชนในชนบทโดยเฉพาะในด้านความยากจน และปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งการจะแก้ปัญหาดังกล่าว จะต้องพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการประกอบอาชีพเสริม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการเกษตร โดยเฉพาะอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นอาชีพหนึ่งที่มีโอกาสพัฒนาได้มากเนื่องจากปัจจุบันความต้องการบริโภคผ้าไหมมัดหมี่มีมากขึ้น ประกอบกับศักยภาพของประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังมีความรู้ทักษะ ไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ รวมทั้งยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพดังกล่าวนี้ขึ้น เพื่อฝึกอบรมให้ประชาชนในชนบทอย่างเป็นระบบที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาการมีความรู้ ทักษะไม่เพียงพอ การมีทัศนคติไม่ดี และในระยะยาว ก็จะแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบท ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรแล้ว เป็นสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชนบท ของรัฐบาลในช่วงของแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) นอกจากนี้แล้วยังจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมในด้านการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอีกด้วย

2.2 ในด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้เป็นจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมพฤติกรรมทางการศึกษาอันได้แก่ ด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประชาชนในชนบทยังมีความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ไม่เพียงพอ และมีทัศนคติไม่ดีเท่าที่ควรในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจึงเป็นจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร

2.3 ในด้านสมรรถภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดกับผู้เข้ารับ การฝึกอบรม องค์ประกอบของหลักสูตร ในด้านนี้ได้พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็น และสมรรถภาพที่ได้จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหมมัดหมี่ (การประชุมลาดัม) ซึ่งสมรรถภาพดังกล่าวนี้เป็นสมรรถภาพที่จะช่วยให้ประชาชนในชนบทมีความรู้ และทักษะเพียงพอในการที่ทอหรือผลิตผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพดี รวมทั้งประสพผลสำเร็จในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่

2.4 ในด้านหน่วยการฝึกอบรม องค์ประกอบของหลักสูตรในด้านนี้ได้พัฒนาขึ้นจากสภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสมรรถภาพที่มุ่งเน้น โดยจัดเป็น 6 หน่วยการฝึกอบรมด้วยกัน แต่ละหน่วยการฝึกอบรมจะมีองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ จุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และวิธีการประเมินผล นอกจากนี้แล้วยังมีใบงานสำหรับการทำกิจกรรมฝึกทักษะต่าง ๆ ด้วย อันเนื่องจากการพิจารณาในภาพรวมของแต่ละหน่วยการฝึกอบรมแล้วมีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

2.4.1 หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 เรื่องมโนทัศน์เบื้องต้น เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยการฝึกอบรมนี้มุ่งที่จะให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รู้และเข้าใจภาพกว้างๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา แนวนโยบายการส่งเสริมของภาครัฐและเอกชน ลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ กระบวนการผลิต ลักษณะรูปแบบการผลิตผ้ามัดหมี่ชนิดต่าง ๆ ภาวะตลาดตลอดจนความสำคัญและประโยชน์ของการประกอบอาชีพนี้ เพื่อที่จะสร้างหรือเร้าให้เกิดทัศนคติที่ดี อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่จะผลักดันให้เห็นช่องทางที่จะประกอบอาชีพนี้ให้ประสพผลสำเร็จนั่นเอง

2.4.2 หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 เรื่อง การเตรียมเส้นไหม เบื้องต้น สำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยการฝึกอบรมนี้มุ่งที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้/ทักษะในเรื่องการเตรียมเส้นไหมก่อนทอผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อที่จะนำไปสู่การทำผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพดี โดยเน้นให้มีทักษะในการเลือกเส้นไหม การกะประมาณปริมาณเส้นไหมให้พอเหมาะ และการฟอกเส้นไหมให้มีคุณภาพ

2.4.3 หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 เรื่อง การเตรียมเส้นไหมพุ่ง สำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยการฝึกอบรมนี้มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ และมีทักษะ ความชำนาญในการเตรียมเส้นไหมพุ่งของผ้าไหมมัดหมี่ในทุกขั้นตอน อันได้แก่การออกแบบลวดลาย การกรอ การคืนเส้นไหมพุ่ง การมัดหมี่ และการย้อมสี การแกะเชือกมัดหมี่ การกรอเส้นพุ่งมัดหมี่เข้าอีกและหลดเล็ก และการร้อยเป็นพวง เพื่อเตรียมไว้สำหรับทอ ซึ่งทักษะดังกล่าวเป็นสิ่งที่จะช่วย ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพหรือมีทักษะในการทำผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพและโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในการออกแบบลวดลาย การมัดหมี่ และการย้อมสีนั้นเป็นทักษะที่สำคัญมาก

2.4.4 หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 เรื่องการเตรียมเส้นไหมขึ้นสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยการฝึกอบรมนี้มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และทักษะความชำนาญในการเตรียมเส้นไหมขึ้นสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ ในทุกขั้นตอน ได้แก่การย้อมสีเส้นไหมขึ้น การนำเส้นไหมขึ้นไปชุบน้ำแป้ง/น้ำข้าว การกระตุกและตากเส้นไหมขึ้น การกรอเข้าอีก/หลดใหญ่ การคืนเส้นไหมขึ้น การม้วนเส้นไหมขึ้น การสอดฟันเฟ็ม การเตรียมก๊และการถักตะกอล ซึ่งทักษะดังกล่าวเป็นทักษะที่จะช่วย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพในการทำผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างมีคุณภาพทั้งนี้โดยทักษะที่สำคัญในหน่วยการฝึกอบรมนี้ ได้แก่ การย้อมสีเส้นไหมขึ้น การนำเส้นไหมขึ้นชุบน้ำแป้ง/น้ำข้าว การคืนเส้นไหมขึ้น การสอดฟันเฟ็ม และการถักตะกอล เพราะหากทำได้

ดีแล้วจะทำให้การทำขึ้นด้อย ๆ ไปสะดวก รวดเร็ว และส่งผลต่อคุณภาพผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

2.4.5 หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 เรื่องการทอเป็นผืนผ้า หน่วยการฝึกอบรมนี้มุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้และทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพ เนื้อหาจึงเน้นหนักไปที่ทักษะการทอได้แก่การเตรียมกีก่อนทอ การนำหลอดพุ่งใส่กระสวย การเหยียบตะกอล การพุ่งกระสวยขณะทอ การจัดลวดลายและริมขอบผ้า การกระแทกฟืม การตั้งหน้าผ้าให้ตึง และการเก็บกีกเมื่อหยุดพักการทอ ทั้งนี้โดยทักษะดังกล่าวนี้ล้วนเป็นทักษะที่มีความจำเป็นและต้องฝึกให้ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่มีความชำนาญ ก็จะทำให้สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างมีคุณภาพ

2.4.6 หน่วยการฝึกอบรมที่ 6 เรื่องการจัดการและการตลาดเบื้องต้น หน่วยการฝึกอบรมนี้มุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะขั้นพื้นฐาน เพื่อการผลิตและจำหน่ายผ้าไหมมัดหมี่ให้ครบวงจร อันจะนำไปสู่การประกอบอาชีพนี้ให้ประสบผลสำเร็จ เนื้อหาสาระของหน่วยการฝึกอบรมนี้ จึงประกอบด้วยความรู้ และทักษะพื้นฐานของการจัดการและการตลาดอันได้แก่ ความหมาย ความสำคัญของการจัดการ และการตลาดเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ กระบวนการจัดการและการตลาด การวางแผนการผลิต การเตรียมปัจจัยการผลิต การจัดการเกี่ยวกับการผลิต การประเมินมาตรฐานการผลิต การทำบัญชีค่าใช้จ่ายในการผลิต การกำหนดราคาขาย การทำบัญชีในการขาย การหาลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย และการหาตลาดและการขยายตลาด ทั้งนี้โดยความรู้และทักษะพื้นฐานในเรื่องนี้นับว่าจำเป็นมากสำหรับผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ เนื่องจากโดยภาพรวมแล้วประชาชนในชนบททั้งมีความรู้และทักษะในเรื่องดังกล่าวต่ำมาก

2.5 ในด้านแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ องค์ประกอบของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในด้านนี้ พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งครอบคลุม

กลุ่มใน 3 องค์ประกอบย่อยคือ ด้านการเตรียมการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการใช้หลักสูตร และด้านการประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้งนี้โดยองค์ประกอบย่อยดังกล่าว ยังมีรายละเอียดของการที่แนะแนวทาง อันจะนำไปสู่การนำหลักสูตร ไปใช้ให้มีประสิทธิภาพดังที่ขึ้นดังนี้

2.5.1 ในด้านการเตรียมการ องค์ประกอบย่อยในด้านนี้จะเสนอแนะแนวทางในการเตรียมการด้านต่าง ๆ ได้แก่

2.5.1.1 ด้านเครื่องมือการฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วยเอกสารหลักสูตร คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม สื่อและวัสดุอุปกรณ์การฝึกอบรม แบบประเมินผลความรู้ ทักษะ ทศณคติและผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.5.1.2 ด้านการจัดทำกำหนดการฝึกอบรม ในช่วงเวลา 3 เดือนให้เหมาะสมและสะดวกทั้งวิชาการและผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.5.1.3 ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ วิทยากรผู้ดำเนินการจัดการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้รับผิดชอบพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

2.5.1.4 ด้านสถานที่ฝึกอบรม ซึ่งควรเลือกสถานที่ในหมู่บ้าน โดยประสานความร่วมมือกับบุคคลต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ตลอดจนผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในหมู่บ้าน

2.5.1.5 ด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย ควรมีการเตรียมการให้เพียงพอเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ ค่าตอบแทนวิทยากร และใช้สอยอื่น ๆ ที่จำเป็น

2.5.1.6 ด้านวัสดุอุปกรณ์การฝึกอบรมควรมีการประสานร่วมมือกันระหว่างผู้จัดการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยเตรียมการให้พร้อมอันได้แก่ เส้นไหม ส่วเคมีฟอกย้อมสี อุปกรณ์เตรียมเส้นไหม และก๊ทอผ้า

2.5.1.7 ด้านสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวก อันได้แก่

สถานพนาหะ ที่พักรวิทยากร อาหาร เครื่องดื่ม สำหรับผู้ร่วมงานและผู้เข้ารับการฝึกอบรม เครื่องมือ/โสดทัศนูปกรณั้ ตลอดจนห้องน้ำห้องส้วมและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

2.5.1.8 ความมีการคัดเลือกวิทยากรท้องถิ่นที่เชี่ยวชาญเป็นหลักร และวิทยากรเสริมเฉพาะเรื่อง เช่น เรื่องการออกแบบลวดลาย การข้อมลั และการจัดการ และการตลาด ทั้งนี้จะต้องมีการประชุมชี้แจงให้วิทยากรเข้าใจหลักรสูตรและแนวทางการฝึกอบรมในหลักรสูตร

2.5.1.9 ด้านการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความมีการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยมีการสัมภาษณ์ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ แล้วคัดเลือกเอาผู้ที่เต็มใจเข้ารับการฝึกอบรม และเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ ต่ำสุด รุ่นละประมาณ 20 คน

2.5.2 ด้านการดำเนินการฝึกอบรมในด้านนี้จะเป็นการ เสนอแนะให้ดำเนินการฝึกอบรมตามแผนที่กำหนดไว้ หรืออาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้สำหรับการประเมินผลนั้น ความมีการประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรมในทุก ๆ หน่วยการฝึกอบรม เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถภาพผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักรสูตร

2.5.3 ด้านการประเมินหลักรสูตร ในด้านนี้ได้มีการเสนอแนะให้มีการประเมินผลการใช้หลักรสูตร ได้แก่ในด้าน บบริบท หรือสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตและด้านผลกระทบ จากการใช้หลักรสูตร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว ไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักรสูตรให้เหมาะสมหรือดียิ่งขึ้น

3. การอภิปรายผลในขั้นตอนของการประเมินโครงร่างหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้

การประเมินหลักสูตรในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในขั้นที่สองที่กล่าวมาแล้วนั้นมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ เช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่า หลักสูตรดังกล่าวผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามหลักการ และทฤษฎีที่กำหนดไว้และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของท้องถิ่นชนบท ตลอดจนสมรรถภาพที่จำเป็นแท้จริงของงานการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งจำเป็นต้องทำหรือพัฒนาคนที่ประกอบอาชีพ ดังกล่าวให้มีสมรรถภาพหรือทักษะความชำนาญตามที่กำหนดไว้จึงจะสามารถประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ได้ประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญ จะพิจารณาเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสม และมีความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่าง ๆ ก็ตามผู้เชี่ยวชาญก็ได้เสนอแนะเพื่อการปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรในบางองค์ประกอบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นใน 2 ประเด็นหลักดังนี้คือ ประเด็นแรกในเรื่องภาพรวมของหลักสูตร ได้แก่ในเรื่องของเวลาการอบรมในแต่ละหน่วย การฝึกอบรมควรกำหนดให้ชัดเจน และในเรื่องของการนำหลักสูตรไปใช้ว่าควรเน้นการคัดเลือกผู้ที่ทอไม่เป็น หรือไม่มีความชำนาญเข้ารับการฝึกอบรมก็จะทำให้ได้ประโยชน์สูงสุดสำหรับในประเด็นที่สองนั้นผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้เพิ่มเติมเนื้อหาและกิจกรรมบางกิจกรรมในหน่วยการฝึกอบรม รวมทั้งแก้ไขการใช้คำศัพท์บางคำให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนี้

3.1 ในด้านเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมเนื้อหาในหน่วยการฝึกอบรมที่ 2 หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 และหน่วยการฝึกอบรมที่ 5 กล่าวคือ

3.1.1 หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมเนื้อหา การตั้ง ดวง เกี่ยวกับเส้นไหมและผ้าไหมมัดหมี่ อาจจะเป็นเพราะได้สังเกตเห็นว่าในเนื้อหาส่วนนี้ ประชาชนในชนบทจะใช้หน่วยการวัดแบบพื้นบ้านและทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงหน่วยการวัดต่าง ๆ ที่ทำอยู่เข้ากับหน่วยการวัดสากลได้ ซึ่งถ้าหากได้เรียนรู้และเชื่อมโยงกันได้แล้วก็จะทำให้สามารถกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ในการใช้วัดให้เป็นมาตรฐานสากลได้ และจะนำไปสู่การผลิตผ้าไหมมัดหมี่ให้ได้ตามมาตรฐานสากลได้ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้เองผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นว่าเนื้อหาดังกล่าวมีความจำเป็น

3.1.2 หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้เพิ่มเติมเนื้อหาเรื่องการตรวจสอบความถูกต้องของเส้นไหมขึ้นภายหลังการถักตะกอล ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะได้สังเกตเห็นว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เนื้อผ้าสวยงามและเรียบ ถ้าหากได้ตระหนักและตรวจสอบให้ดีก็จะนำไปสู่คุณภาพของผ้าที่สวยงาม แต่หากละเลยก็จะมีผลทำให้ผ้าไม่สวยงาม และยุ่งยากในการทอด้วย เพราะการขึ้นลงของเส้นไหมขึ้นขณะทอจะไม่เป็นไปตามระบบ ซึ่งความเป็นจริงแล้วในหลักสูตรฉบับร่างนั้น เนื้อหาและทักษะนี้จะอยู่เรื่องของการร้อยพันหวีหรือสอดฟันเข็ม และเรื่องของการถักตะกอล แต่ผู้วิจัยไม่ได้เขียนไว้อย่างเด่นชัด เพราะเห็นว่าเมื่อร้อยพันหวีและถักตะกอลเสร็จก็ต้องตรวจสอบความถูกต้องโดยอัตโนมัติ อย่างไรก็ตามการที่ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเห็นจุดนี้ ก็ถือว่าเป็นเรื่องดีเพราะเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของผ้าไหมมัดหมี่ ดังกล่าวแล้ว

3.1.3 หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 เรื่องการทอเป็นผ้าผืน ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมเรื่องการต่อเส้นไหมขึ้นและเส้นไหมพุ่ง การปรับปล่อยเส้นไหมขึ้นให้เหมาะสม และการหวีเส้นไหมขึ้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเห็นว่า เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญแต่หลักสูตรไม่ได้กำหนดไว้อย่างเด่นชัด ไม่ว่า

ความเป็นจริงแล้ว ในกระบวนการทอนนั้นจะต้องทำโดยอัตโนมัติอยู่แล้ว ถ้าหากได้เขียนให้เด่นชัดกันว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ช่วยให้สามารถทอ ผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพได้เช่นเดียวกัน

3.2 ในด้านกิจกรรมการฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญ ได้เสนอแนะให้เพิ่มเติมกิจกรรมการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมที่ 1-5 ในสองประเด็นคือ กิจกรรมการฝึกอบรมและกิจกรรมการประเมินผลงาน กล่าวคือ

3.2.1 ในส่วนของกิจกรรมการฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มเติมกิจกรรมการฝึกอบรม ในหน่วยการฝึกอบรมที่ 1 โดยเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษาดูงาน การทอผ้าไหมมัดหมี่จากแหล่งต่าง ๆ หรืออาจให้กิจกรรมการชมวัดทัศน แหล่งผลิตผ้าไหมต่าง ๆ ก็ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญได้เล็งเห็นว่า กิจกรรมดังกล่าวจะช่วยในการเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ และทัศนคติต่ออาชีพนี้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ดีตามกิจกรรมนี้จะเป็นไปได้หรือไม่มากนักเพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย ทั้งนี้เพราะว่าการไปศึกษาดูงานมีความจำเป็นจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม หากผู้เข้ารับการฝึกอบรมพร้อมหรือมีงบประมาณเพียงพอ ก็ควรจะทำด้วย สำหรับหน่วยการฝึกอบรมอื่น ๆ ผู้เชี่ยวชาญไม่ได้เสนอให้ปรับปรุงหรือเพิ่มเติมใด ๆ แต่ก็มีข้อเสนอแนะให้ระมัดระวังในการใช้กิจกรรมการศึกษาเอกสาร และการอภิปรายกลุ่ม เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนอาจจะอ่านหนังสือช้า หรืออาจจะยังไม่กล้าพูดอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ดังนั้นวิทยากรจะต้องใช้ความสามารถและพิจารณาพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีจึงจะทำให้กิจกรรมการฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งจะเห็นว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้เป็นประโยชน์มากสำหรับการเตรียมวิทยากรการฝึกอบรม

3.2.2 ในส่วนของกิจกรรมการประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ ให้เน้นการประเมินผลงานการปฏิบัติในหน่วยการฝึกอบรมที่ 2-5 ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งในประเด็นนี้เป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญ ได้พิจารณาเห็นว่าหน่วยการฝึกอบรมที่ 2-5 นั้น เป็นเรื่องที่ต้องเน้นทักษะและผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในแต่ละขั้นตอน เนื่องจากผลงานที่ดีในแต่ละขั้นตอนจะนำไปสู่การทำผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพ ซึ่งก็นับว่าเป็นจุดที่สำคัญที่จะเป็นข้อมูลในการพัฒนาทักษะความสามารถของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปด้วย

3.3 ในด้านการใช้คำศัพท์ ให้เหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ ให้ปรับปรุงแก้ไขการใช้คำศัพท์บางคำได้แก่คำว่า การทำเส้นไหมพุ่ง การทำเส้นไหมขึ้น ควรปรับปรุงให้เป็นคำว่าการเตรียมเส้นไหมพุ่งและการเตรียมเส้นไหมขึ้นและคำว่า เส้นพุ่ง และเส้นขึ้น ก็ควรปรับปรุงแก้ไขเป็นเส้นไหมพุ่ง เส้นไหมขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเห็นว่า เป็นคำศัพท์ที่มีความชัดเจนและมีความเหมาะสมมากกว่า

4. การอภิปรายผลในขั้นตอนการปรับปรุงหลักสูตร ก่อนนำหลักสูตรไป

ทดลองใช้

ผลการปรับปรุงหลักสูตรในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะ ทั้งผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในส่วนของเนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม การประเมินผล และองค์ประกอบย่อยของหน่วยการฝึกอบรม ให้สอดคล้องกันในองค์ประกอบต่างๆ ต่อไปนี้คือ องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย เฉพาะด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ด้านสื่อการฝึกอบรม ด้านการประเมินผลและใบงานในการฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการแก้คำศัพท์ใช้ให้เหมาะสม ตลอดจนเพิ่มเติมองค์ประกอบในด้านเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมโดยประมาณด้วย ทั้งนี้จากการปรับปรุง

แก้ไขดังกล่าวนั้น จะเห็นได้ว่า หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์มาก พร้อมทั้งจะนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์การฝึกอบรมจริง ซึ่งการที่จะนำหลักสูตรไปให้ทดลองนั้นจะทำให้ได้ข้อมูลยืนยันได้ดียิ่งขึ้น ว่าหลักสูตรฉบับที่พัฒนาขึ้นมานี้ เป็นหลักสูตรที่ดีและมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดจริงหรือไม่ ดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

5. การอภิปรายผล ในขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินผล หลักสูตรจากข้อมูลในสถานการณ์จริง

จากผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท ในครั้งนี้สามารถอภิปรายผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ในด้านผลสัมฤทธิ์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทดลองใช้หลักสูตรครั้งนี้พบว่า หลักสูตรมีคุณภาพดีตามเกณฑ์ที่กำหนดกล่าวคือ

5.1.1 ในภาพรวมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติภายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.1.2 ในด้านความรู้และทักษะในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ และทักษะภายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ทุกหน่วยการฝึกอบรม

5.1.3 ในด้านผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมทุกชิ้น ทุกคุณลักษณะของ แต่ละคนที่เข้ารับการฝึกอบรมและพิจารณาเฉพาะชิ้นสุดท้าย หรือชิ้นที่ดีที่สุดพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมร้อยละ 80.95 มีผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่มีคุณภาพดีตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนคุณลักษณะทางเคมีในด้านสีไม่ตกนั้นไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากผลดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้อาจช่วยพัฒนาสมรรถภาพโครงการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับในส่วนผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ ในด้านคุณลักษณะทางเคมีไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้นั้น ก็เนื่องจากข้อจำกัด ในเรื่องเทคนิควิธีการที่จะต้องนำผลงานคือ ผ้าไหมมัดหมี่ไปเข้าสู่กระบวนการสারণสีดก หรือเข้าสู่กระบวนการขยายโมเลกุลของสี เพื่อป้องกันสีดก กระบวนการดังกล่าวนี้ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงมีความยุ่งยากและทำได้เฉพาะโรงงานอุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ในครั้งนี้อาจคุณลักษณะทางเคมีที่ว่า "สีไม่ดก" ดังนั้นในเรื่องนี้จึงไม่ใช่ความบกพร่องของหลักสูตร แต่เป็นเรื่องของข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการให้ผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคุณลักษณะดังกล่าวได้

5.2 ในด้านความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และวิทยากรที่มีต่อหลักสูตรและการดำเนินการจัดการฝึกอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในองค์ประกอบต่าง ๆ และการดำเนินการงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมหรือการทดลองใช้หลักสูตรก็มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากว่าในเรื่องของหลักสูตรนั้น ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนการดำเนินการฝึกอบรมก็ได้มีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในด้านการฝึกอบรมซึ่งเป็นการทดลองใช้หลักสูตรในครั้งนี้อาจมีปัญหาคอขวดอยู่บ้าง แต่ก็ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้ลุล่วงไปด้วยดี สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาค้นเนื่องมาจากเอกสารหลักสูตร การเตรียมการใช้หลักสูตรการดำเนินการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม กล่าวคือ

5.2.1 ในด้านเอกสารหลักสูตรอื่นเนื่องจากเอกสารหลักสูตรพิมพ์ผิด และใช้คำบางคำไม่คงที่ ซึ่งได้แก้ไข โดยการชี้แจงให้วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจและปรับแก้

5.2.2 ในด้านการเตรียมการใช้หลักสูตร มีปัญหาอุปสรรคอันเนื่องมาจากวัสดุอุปกรณ์ การคัดเลือกวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ สิ่งที่เป็นปัญหาคือพิมพ์ที่ที่เป็นมาตรฐานหายาก ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยส่งจากกรุงเทพมหานคร การคัดเลือกวิทยากรนั้น วิทยากรพื้นที่ที่เก่งมากอยู่ไกลจากพื้นที่ฝึกอบรมผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยใช้วิทยากรที่เก่งรองลงมาแต่อยู่ใกล้พื้นที่เป็นวิทยากรและผู้ที่อยู่ไกล เป็นวิทยากรเสริมในเรื่องเนื้อหาที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนในเรื่องการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั้น ปัญหาเนื่องจากผู้ที่คัดเลือกไว้แล้วเปลี่ยนใจ จำนวน 4 คน ไม่เข้ารับการฝึกอบรม จึงเลือกผู้มีคะแนนสูงขึ้นไปเข้ามาแทน ซึ่งผู้เลือกเข้ามาแทนนี้ เคยทำผ้าไหมมัดหมี่อยู่บ้างแต่ฝีมือยังไม่ดี

5.2.3 ในด้านการดำเนินการฝึกอบรมมีปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรม แต่ละหน่วยอื่นได้แก่

(1) หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 มีปัญหาอุปสรรคบ้างในการไปศึกษาดูงานที่บ้านสวาย ได้แก้ความไม่คล่องตัวในการเตรียมการ เวลาจำกัด และตัวอย่างผ้าที่จะดูเป็นตัวอย่างมีน้อย เนื่องจากผู้ทำนำไปจำหน่ายหมด ซึ่งเรื่องนี้ก็แก้ปัญหาโดยการให้ดูตัวอย่างผ้าชนิดต่าง ๆ แทน

(2) หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการเตรียมเส้นไหม ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น เพราะไหมกลางที่ปั่นแล้วมีจำกัด ดังนั้นจึงแก้ปัญหาโดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำนอกเวลา และอนุญาตให้ญาติพี่น้องช่วย

(3) หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 มีปัญหาเรื่องการเตรียมเส้นไหม พungให้พอดีกับพิมพ์ เพราะการวัดนั้นจะต้องคำนึงถึงการยืดและหดตัวของเส้นไหมเมื่อ

นำไปทอดด้วย ถ้าหากกะประมาณไม่พอดี จะทำให้ริมขอบผ้าไม่สวย ซึ่งการทำผืนแรกค่อนข้างจะเป็นปัญหามาก แต่ผืนต่อมาผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถแก้ปัญหานี้ได้

(4) หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 มีปัญหาในเรื่องการน้วนเส้นไหมขึ้น เนื่องจากขั้นตอนนี้ต้องใช้คนหลายคนช่วยกัน ดังนั้นบางคนอาจไม่ได้ฝึกเท่าที่ควร จึงจัดแบ่งหน้าที่กัน ให้เหมาะสมครั้งละ 4-5 คน โดยสลับเปลี่ยนหน้าที่กันให้เหมาะสมและให้ได้ฝึกให้ครบทุกคนในเวลาพอๆกัน

(5) หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 มีปัญหาในเรื่อง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนมีปัญหาส่วนตัวต้องกลับไปทอที่บ้าน ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยการติดตามไปดูเป็นระยะนอกจากนี้ในช่วงการฝึกอบรมหน่วยที่ 5 มีงานประเพณีและงานเฉพาะกิจ เช่น งานศพ งานแต่งงาน ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องขาดการฝึกอบรม จึงต้องแก้ไขปัญหาโดยการขยายเวลาออกไป

(6) หน่วยการฝึกอบรมที่ 6 มีปัญหาในเรื่องการทำบัญชีเนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมอ่าน เขียน และคิดเลขไม่คล่อง จึงต้องแก้ปัญหาโดยต้องขยายเวลาได้มากขึ้น

5.3 ในด้านการประเมินผลหลักสูตร ภายหลังจากการทดลอง ให้หลักสูตรจากผลการทดลองให้หลักสูตร ในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 3 ประการคือ ประการแรกภายหลังจากการฝึกอบรมแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ประการที่ 2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และวิทยากรมีความเห็นว่างค์ประกอบของหลักสูตรและการดำเนินการฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและประการที่สาม ผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างน้อยร้อยละ 80 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คนว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดีรวมทั้งมีคุณลักษณะตามเกณฑ์การส่งออกของกระทรวงพาณิชย์ด้วย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้นอกจากจะมีคุณภาพดีตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว หากพิจารณาในรายละเอียดก็จะยังเห็นชัดว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพดีกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคในช่วงของการทดลองให้ดังได้กล่าวมาแล้วก็ตาม ปัญหาเหล่านี้ก็ได้รับการแก้ไขในแนวทางที่เหมาะสม จึงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือคุณภาพของหลักสูตรรวมทั้งจะเป็นข้อคิดสำหรับผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

6. การอภิปรายผลในขั้นตอนของการปรับปรุงหลักสูตรภายหลังการทดลอง

ใช้

จากผลการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปปรับปรุงหลักสูตร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ใน 4 ประเด็นด้วยกันดังนี้

6.1 ปรับปรุงกิจกรรมการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมที่ 1 ในเรื่อง การศึกษาดูงานแหล่งผลิตและตลาดผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดสุรินทร์หรือต่างจังหวัดโดยใช้เวลา 1-2 วันและในภาพรวมการใช้เวลาในหน่วยการฝึกอบรมที่ 1 นี้จะใช้เวลาประมาณ 20 ชั่วโมง การปรับปรุงหลักสูตรในหน่วยการฝึกอบรมนี้จะช่วยให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมาย ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเป็นอย่างดีเพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับประสบการณ์ตรง รวมทั้งมีเวลาพอสมควรที่จะจัดกิจกรรมได้ อย่างไรก็ตามหากมีข้อจำกัดไม่สามารถไปศึกษาดูงานได้ อาจจะใช้วีดิทัศน์ หรือของจริงช่วยได้บ้าง แต่ผลทางด้านทัศนคตินั้นอาจไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่คาดหวังไว้ทั้งนี้เพราะว่าการได้รับประสบการณ์ตรงสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ดีกว่า

6.2 ในด้านการกำหนดเวลาที่จะใช้ในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม จากการทดลองใช้หลักสูตรในครั้งนี้นำมาซึ่งข้อมูลที่สำคัญในการนำไปกำหนดเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรโดยประมาณ 560 ชั่วโมง หรือประมาณ 86 วัน ทำการ

ทั้งนี้โดยเวลาดังกล่าวจะประกอบด้วย เวลาภาคพิธีการ เช่น การรายงานตัว พิธีเปิด-ปิดการฝึกอบรม รวมไม่เกิน 3 ชั่วโมง การประเมินผลภาพรวมก่อน และหลังการฝึกอบรม รวมไม่เกิน 7 ชั่วโมง ส่วนเวลาที่เหลือ 550 ชั่วโมงเป็นเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมในแต่ละหน่วย โดยรวมการประเมินผลย่อยด้วย ทั้งนี้แต่ละหน่วยการฝึกอบรมได้กำหนดเวลาไว้โดยประมาณดังนี้ หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 ใช้เวลา 20 ชั่วโมง หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 ใช้เวลา 16 ชั่วโมง หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 ใช้เวลา 144 ชั่วโมง หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 ใช้เวลา 90 ชั่วโมง หน่วยการฝึกอบรมที่ 5 ใช้เวลา 250 ชั่วโมง หน่วยการฝึกอบรมที่ 6 ใช้เวลา 30 ชั่วโมง ทั้งนี้โดยเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาขั้นต่ำที่สามารถยึดหยุ่นได้ ซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดอย่างไรก็ตามหากจะให้เวลาน้อยกว่านี้จะต้องทำอย่างระมัดระวัง แต่ถ้าให้เวลามากขึ้นก็จะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่เครียดจนเกินไป แต่ก็จะทำให้เงินเปลืองงบประมาณมากขึ้น

6.3 ในด้านการเสนอแนะแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการใช้หลักสูตร และการป้องกันปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการฝึกอบรม ซึ่งข้อมูลการทดลองใช้หลักสูตรในครั้งนี้นับว่ามีประโยชน์มาก กล่าวคือทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ในการเสนอแนะรายละเอียดของการเตรียมการฝึกอบรมในทุก ๆ ด้านและทุกแง่มุม อย่างไรก็ตาม รายละเอียดดังกล่าวที่ขี้นมาไว้ในบทเตรียมการนี้ก็อาจจะยึดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนไปได้ ตามสถานการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ เวลา สถานที่ และงบประมาณ

6.4 ในด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรฐานของวัสดุและเครื่องมือเครื่องใช้ในการฝึกอบรมเพื่อให้สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างมีคุณภาพในประเด็นนี้มาตรฐานของวัสดุอุปกรณ์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การทำผ้าไหมมัดหมี่มีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะตามที่ต้องการนอกจากเรื่องของเทคนิควิธี ดังนั้นมาตรฐาน

ของวัสดุอุปกรณ์ที่เสนอแนะในครั้งนี นอกจากจะช่วยให้ได้ผ้าไหมมัดหมี่มีคุณภาพแล้ว ยังจะช่วยในการประหยัดด้านงบประมาณด้วย หรือช่วยให้สามารถประมาณการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยดังจะได้อธิบายถึงดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

ข้อเสนอแนะที่กล่าวถึง ในที่นี้จะ เป็นข้อเสนอแนะ ในเรื่องของการดำเนินการในการนำหลักสูตรไปใช้ อันประกอบด้วย การเตรียมการ การดำเนินงาน และการประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม

การนำหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบทไปใช้ประโยชน์ควรจะได้มีการเตรียมการในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้เป็นอย่างดี เพื่อจะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.1 การเตรียมการในด้านเครื่องมือฝึกอบรม

1.1.1.1 ด้านเอกสารหลักสูตรควรจะศึกษาเอกสารหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในด้านองค์ประกอบของหลักสูตร อันได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดขึ้น หน่วยการฝึกอบรมและแนวทางการใช้หลักสูตรที่เสนอแนะไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบของหลักสูตรในส่วนของหน่วยการฝึกอบรมนั้น มีองค์ประกอบย่อย อันได้แก่ จุดประสงค์เฉพาะ เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และวิธีการ

ประเมินผล จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเป็นพิเศษ เพื่อจะได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรม ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ อนึ่งนอกจากในประเด็นการทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตร แล้วควรจะได้จัดพิมพ์เอกสารหลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องกันได้แก่ ผู้ร่วมโครงการ และวิทยากรได้มีไว้ศึกษาด้วย

1.1.1.2 ด้านคู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม ควรจัดพิมพ์ให้เรียบร้อยเพื่อเป็นแนวทาง สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทราบ และเข้าใจจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมขอบข่ายเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำ หรือปฏิบัติ ตลอดช่วงระยะเวลาการฝึกอบรม

1.1.1.3 ด้านสื่อการฝึกอบรม ควรจัดเตรียมสื่อที่สอดคล้องกับพื้นที่จัดอบรม กล่าวคือถ้าเป็นหมู่บ้านที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ อาจใช้สื่อประเภทของจริงและภาพพลิกหรือกระดานเคลื่อนที่ ส่วนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้แล้วก็ควรจะใช้สื่อประเภทวีดิทัศน์ หรือสไลด์เพิ่มเติมด้วย

1.1.1.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์การฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์ที่ผู้จัดการฝึกอบรมเตรียมให้ และอุปกรณ์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดเตรียมเอง ดังนี้

(1) วัสดุอุปกรณ์ ที่ผู้จัดการฝึกอบรมควรจะมีจัดเตรียมให้ได้แก่ เส้นไหม ฟืมทอผ้า สีย้อมไหม กรดน้ำส้ม สบู่เทียม โซเดียมไฮโดรซัลไฟด์ โซดาแอช (ยาฟอกไหม) เขือกฟางสำหรับมัดหมี่ ค้ายกตะกอล ห่วงสำหรับการฟอก และย้อมไหม สมุดกริ๊ฟ หรือสมุดวาดเขียน สีเมจิก กระดาษชาร์ตและเครื่องเขียนอื่น ๆ ที่จำเป็น ทั้งนี้วัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวจะใช้ในปริมาณดังต่อไปนี้

เส้นไหม ในกรณีที่จะทำการทอคนละ 6 ผืน ถ้าใช้เส้นไหมโรงงานล้วน ๆ โดยใช้ไหม 6 เป็นเส้นไหมพุ่ง และไหม 4 เป็นไหมยืน จะใช้ไหมพุ่งคนละ 1.5 กิโลกรัม เส้นไหมยืนคนละ 0.5 กิโลกรัม แต่ถ้าหากใช้เส้นไหมพุ่งเป็นไหมบ้าน

หรือไหมเล็กลงซึ่งเป็นไหมกลาง จะใช้ประมาณ 1.5-2 กิโลกรัม กล้วยไทรก็ตาม หากเป็นผู้ที่มีความชำนาญแล้วจะประหยัดไหมพุ่งลงได้พอสมควรเหลือคนละ ประมาณ 1-1.5 กิโลกรัม ส่วนเส้นไหมขึ้นดงให้เท่าเดิม

ฟืมทอผ้าจำนวน 20 อัน ควรใช้ฟืมที่มีขนาดมาตรฐานพอสมควร กล่าวคือ ใช้ฟืม 45 หลบถึงฟืม 50 หลบ ต่อความกว้างประมาณ 41 นิ้ว หรือ ประมาณ 104 เซนติเมตร ทั้งนี้เพื่อเมื่อทอเสร็จแล้วหน้าผ้าจะหดตัวเหลือหน้ากว้างประมาณ 1 เมตร อนึ่งสำหรับคำว่าฟืม 45 หลบ หรือ 50 หลบ หมายถึงขนาดฟืมในความยาว 1 นิ้ว จะมี 45 ช่องฟันฟืม หรือ 50 ช่องฟันฟืม ตามลำดับ หรือ 45 หลบ จะมีเส้นไหมขึ้น 90 เส้น ต่อความยาว 1 นิ้ว หรือฟืม 50 หลบ จะมีเส้นไหมขึ้น 100 เส้น ต่อความยาว 1 นิ้ว เป็นต้น ดังนั้นถ้าใช้ฟืม 45-50 หลบ จะใช้เส้นไหมขึ้นอยู่ในช่วง 3690-4100 เส้น

สีย้อมไหม ควรใช้สีเคมีที่บรรจุในซองที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไปมีคุณภาพ เชื่อถือได้ จะใช้โดยประมาณ 130 โหล

กรดน้ำส้มจะใช้กรดน้ำส้มเพื่ออุตสาหกรรมมีความเข้มข้น ประมาณ 60-80 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้ประมาณ 8 ลิตร

โซเดียมไฮไดรซัลไฟด์ จะใช้สำหรับฟอกไหม รวมทั้งฟอกสีไหมที่ย้อมจะใช้ ประมาณ 10 กิโลกรัม

โซดาแอชหรือยาฟอกไหม จะใช้ประมาณ 8 กิโลกรัม

เชือกฟางสำหรับมัดหมี่ ถ้าใช้เชือกฟางม้วนขนาดกลางจะใช้ประมาณ 10 โหล ทั้งนี้ โดยควรเลือกใช้เชือกฟางชนิดสีฟ้า เพราะ มีความเหนียวและเหมาะกับการมัดหมี่มากกว่าชนิดอื่น ๆ

ด้ายถักตะกอ จะใช้ประมาณ 10 โหล สำหรับการถักตะกอโดยถักฟืมละ 3 ตะกอ ในจำนวน ฟืม 20 อัน

ห่วงสำหรับฟอกไหม ควรจัดหาโดยซื้อสายไฟฟ้าขนาดใหญ่ทำให้ครบทุกคนๆ ละ 2 ห่วง โดยห่วงหนึ่งจะใช้สายไฟฟ้ายาวประมาณ 1 เมตร

สมุดวาดเขียน และสมุดกราฟ ควรจัดเตรียมไว้ประมาณ คนละ 1-2 เล่ม ส่วนสีเมจิกจะใช้สีเมจิกเส้นเล็ก 2 คน ต่อหนึ่งกล่อง

สำหรับวัสดุ เครื่องเขียนอื่น ๆ จัดหาเท่าที่จำเป็น

(2) อุปกรณ์ สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดเตรียมเองได้แก่ ก๊อปปี้ (ก๊อปปี้บ้าน) เครื่องมือคันไหมดมมือ ไม่ถักตะกอล ผึงสำหรับชิงหน้าผ้า เชือกหรือด้ายสำหรับผูกตะกอล และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็น

อนึ่ง สำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรมดังกล่าวนี้ ถ้าหากผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนเตรียมมาด้วยโดยเฉพาะในส่วนของเส้นไหมนั้นก็จะช่วยประหยัดงบประมาณได้พอสมควรทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ

1.1.1.5 จัดเตรียมเครื่องมือประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมอันได้แก่ เครื่องมือประเมินความรู้ ทักษะและทัศนคติก่อนการฝึกอบรม เครื่องมือประเมินระหว่างการฝึกอบรม และเครื่องมือผลงานผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตลอดจนแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกอบรม ทั้งที่สอบถามหรือสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และวิทยากร เกี่ยวกับการฝึกอบรม และแบบสังเกตกระบวนการฝึกอบรม

1.1.2 การเตรียมการเกี่ยวกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ วิทยากรผู้ดำเนินการฝึกอบรม และผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ให้เข้าใจสภาพปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม หลักสูตรการฝึกอบรม ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในการฝึกอบรม โดยมีการประชุมชี้แจง รวมทั้งมีการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล/หมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เตรียมการล่วงหน้า ทั้งนี้การเตรียมการดังกล่าวอาจดำเนินการดังนี้

1.1.2.1 วิทยาการควรมีการเตรียมการและประสานงานกับวิทยาการให้มีวิทยาการ ที่หลากหลายเข้าร่วมการฝึกอบรมดังกล่าว คือในเนื้อหาหน่วยที่ 1 ควรเป็นวิทยาการที่มีความรู้ความสามารถในภาพกว้าง และมีประสบการณ์เกี่ยวกับธุรกิจผ้าไหมมัดหมี่ หรือเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ วิทยาการในหน่วยที่ 2 ถึงหน่วยที่ 5 ควรเป็นวิทยาการพื้นบ้านเป็นหลักและมีวิทยาการเสริมที่มีความสามารถเกี่ยวกับการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ และการย้อมสี ส่วนหน่วยที่ 6 ควรเป็นวิทยาการที่ค่อนข้างจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการตลาดเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ หรือ คลุกคลีกับธุรกิจ ผ้าไหมทั้งผ้าไหมทั่วไปและผ้าไหมมัดหมี่

1.1.2.2 ผู้ดำเนินการจัดการฝึกอบรม และผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมควรมีการประชุมเตรียมการและเตรียมงานการจัดฝึกอบรม จัดทำแผนการฝึกอบรม รวมทั้งเป็นผู้ที่จะต้องประสานงานนิเทศ ติดตามผลการฝึกอบรมและอำนวยความสะดวกการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ

1.1.2.3 ควรดำเนินการประสานงานกับเจ้าของพื้นที่อันได้แก่ จังหวัด อำเภอ ตำบล/หมู่บ้าน เพื่อขออนุญาตเจ้าของพื้นที่ในการดำเนินงานฝึกอบรม รวมทั้งขอความร่วมมือและการให้การสนับสนุนการฝึกอบรมด้วย

1.1.2.4 การประสานงาน กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรมีการศึกษาสำรวจความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมรวมทั้งชี้แจงเงื่อนไขต่าง ๆ ในการคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรม อันได้แก่ เงื่อนไขของระยะเวลา เงื่อนไขผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกอบรมอันได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ และผลผลิตที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนที่จะเป็นกองทุน กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ และส่วนที่จะเป็นของส่วนตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรม นอกจากนี้แล้วควรจะให้ผู้เข้ารับการ

อบรมจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน อันได้แก่ สมุด ดินสอ ไม้บรรทัด และวัสดุอื่น ๆ
เท่าที่จำเป็น

1.1.3 การเตรียมการเกี่ยวกับ การจัดทำกำหนดการอบรม ใน
ประเด็นนี้ควรจัดทำกำหนดการฝึกอบรมในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน โดยช่วง
เวลาการฝึกอบรมควรอยู่ในระหว่างปลายเดือน มกราคม ถึงปลายเดือนพฤษภาคม
จะเป็นช่วงที่ค่อนข้างสะดวก เพราะเป็นช่วงว่างจากการทำนาทั้งนี้การจัดทำกำหนด
การอบรมดังกล่าวควรให้สะดวกทั้งวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1.1.4 การเตรียมการเกี่ยวกับสถานที่ งบประมาณ สวัสดิการ
และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เอื้อให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

1.1.4.1 สถานที่ ควรจัด ณ หมู่บ้าน ฝึกอบรมโดย
ประสานงานกับกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านรวมทั้งผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน
โดยสถานที่ที่เหมาะสมสมควรเป็นวัด โรงเรียน หรือที่อื่น ๆ ตามที่เห็นว่าสมควร

1.1.4.2 งบประมาณควรจะได้มีการเสนอโครงการเข้า
งบประมาณประจำปีของจังหวัด หรือหน่วยงานต่าง ๆ หรือเสนอขอจากมูลนิธิต่าง ๆ
ทั้งนี้เพราะการฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวนี้ค่อนข้างจะใช้งบประมาณสูง และควรมี
การเตรียมการล่วงหน้า งบประมาณที่ควรจะได้เตรียมการในการฝึกอบรมอย่างน้อย 8
หมื่นบาท ตลอดการฝึกอบรม 3 เดือน

1.1.4.3 ควรจัดเตรียมสวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ ยานพาหนะ อาหาร
น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม ฯลฯ เป็นต้น

1.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการใช้หลักสูตร

เมื่อมีการเตรียมการในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ควรได้มีการ
ดำเนินการใช้หลักสูตร ตามแผนที่กำหนดไว้ภายในเงื่อนไขต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

อย่างไรก็ตามการดำเนินการใช้หลักสูตรดังกล่าวนี้ ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนีด้วย

1.2.1 การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม ควรคัดเลือกเป็นรุ่น ๆ ละ 20-25 คน และหลักสูตรดังกล่าวนี้เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ยังไม่เคยทอหรือทอไม่เป็นเพราะจะเป็นพื้นฐานให้สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างมีคุณภาพและสามารถที่จะทำเป็นอาชีพได้ อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถทำได้อาจปรับหลักสูตรได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องศึกษาพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังขาดทักษะความชำนาญในเรื่องใด หรือมีความต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมในเรื่องใดบ้าง

1.2.2 หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบทที่พัฒนาขึ้นนี้ หากมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและเวลาอาจปรับหลักสูตรเพื่อใช้ในการฝึกอบรมเฉพาะทักษะหรือเฉพาะด้านที่เห็นว่าเหมาะสม หรือเป็นความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1.2.3 ในเรื่องการคัดเลือกวิทยากรควรมีวิทยากรที่หลากหลายแต่ควรจะให้วิทยากรพื้นบ้านเป็นวิทยากรหลัก โดยผู้ประสานงานการฝึกอบรมจะต้องเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือวิทยากรพื้นบ้านอย่างใกล้ชิด เนื่องจากหลักสูตรนี้ได้พยายามให้วิทยากรพื้นบ้านเป็นผู้ที่จะได้รับการยกระดับขั้นไม่เพียงแต่เป็นช่างฝีมือในหมู่บ้านเท่านั้น แต่ควรจะเป็นครูผู้สอนที่ดีด้วย

1.2.4 ควรคำนึงถึงความเชื่อ ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมอันเป็นความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในหมู่บ้านเกี่ยวกับการทอผ้า เช่นมีการไหว้ครู ตามพิธีพื้นบ้าน มีการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้าน ผู้ประสานงานการฝึกอบรมควรให้ความร่วมมือด้วย เพราะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างความสนิทสนมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งวิทยากรพื้นบ้านอื่นจะนำไปสู่ความร่วมมือในการฝึกอบรม ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพด้วย

1.2.5 ในเรื่องความร่วมมือกับหมู่บ้าน หากได้มีการประสานให้รู้ และเข้าใจทั้งประชาชนในหมู่บ้าน ครูในโรงเรียน และพระสงฆ์ในวัดประจำหมู่บ้าน โดยเฉพาะถ้ามีพระสงฆ์ในหมู่บ้านที่ชาวบ้านเชื่อถือมาก การประสานงานกับพระสงฆ์ จะช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

1.2.6 การดำเนินการเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรโดยเฉพาะในส่วน ของกิจกรรมต่าง ๆ นั้นอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม เช่น การกำหนด จำนวนพื้นที่ที่จะทอ การกำหนดขนาดของฟืม การกำหนดปริมาณ จำนวนสีในการ ย้อมผ้าไหมมัดหมี่ ฯลฯ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่เสนอแนะไว้ในหลักสูตร ดังกล่าวแล้วนั้น หากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้โดยครบถ้วนแล้วจะช่วยให้ผู้เข้า รับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพเพียงพอในการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่

1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตร

การดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ควรได้มีการ ประเมินผลหลักสูตร อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบกล่าวคือ ควรมีการประเมินตั้งแต่ บริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการผลิต และผลกระทบ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทราบ ข้อมูลต่าง ๆ ในการใช้หลักสูตร เพราะว่าข้อมูลดังกล่าวจะช่วยในการปรับปรุงและ พัฒนาหลักสูตรรวมทั้งการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

1.3.1 การประเมินบริบท ควรได้มีการศึกษาก่อนทำโครงการฝึกอบรมว่าโครงการดังกล่าวสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาของหมู่บ้าน หรือผู้ที่ จะเข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่เพียงใด รวมทั้งศึกษาด้วยว่าเป็นความต้องการจริง ๆ หรือไม่เพียงใด

1.3.2 ด้านปัจจัยการดำเนินการควรมีการประเมินว่า คณะผู้ ดำเนินงานได้มีการเตรียมการด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกไว้เพียงพอและเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด

1.3.3 ด้านการดำเนินงาน ควรได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ เป็นระยะ ๆ ว่าได้ดำเนินการเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แก้ปัญหานั้นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ เป็นต้น

1.3.4 ด้านผลผลิตหรือผลของหลักสูตร ควรได้มีการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากหลักสูตร ครอบคลุมทั้งในด้าน ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เทคนิควิธี ผลงาน ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยก็จะทำให้มีข้อมูลที่สำคัญในการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3.5 ด้านผลกระทบ ควรจะมีการประเมินผลกระทบ อันเกิดจากการอบรมทั้งส่วนที่ดีและไม่ดี เพื่อจะเป็นข้อมูลสำคัญในการชี้ถึงผลในระยะยาวของหลักสูตร รวมทั้งสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของหลักสูตร โดยในด้านนี้อาจต้องติดตามผลเป็นระยะว่ามีผลทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม ได้นำเอาสิ่งที่ได้จากการฝึกอบรมไปดำเนินการเพื่อเสริมอาชีพหลักหรือไม่มากนักเพียงใด ได้ผลอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการวิจัยในแง่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 ควรมีการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่หลักสูตรระดับช่างฝีมือ เพื่อให้สามารถทำผ้าไหมมัดหมี่ในรูปแบบต่าง ๆ ได้เช่น ผ้าไหมมัดหมี่แปรรูป ผ้าหน้านาง ผ้าห่ม ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ ผ้าติดผนัง ฯลฯ เป็นต้น

2.2 ควรมีการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ในเชิงอนุรักษ์ที่เป็นของพื้นบ้าน เช่น ผ้าไหมมัดหมี่โฮลของสุรินทร์ และผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอื่น ๆ

2.3 ควรมีการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพ การทอผ้าที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมชนิดอื่น ๆ เช่น ผ้าซิด ผ้าจก ผ้าลายน้ำไหล ผ้าพุมเรียง ผ้าเกาะยอ ผ้าแพรวา ฯลฯ เป็นต้น

2.4 ควรมีการวิจัยพัฒนาเครื่องมือเตรียมเส้นไหม ดังเช่น เครื่องมือคันเส้นไหมพุ่งมัดหมี่ เครื่องมือคันเส้นไหมขึ้นและเครื่องมืออื่น ๆ ที่จะช่วยในการเตรียมเส้นไหมให้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2.5 ควรมีการวิจัย เพื่อหามาตรฐานสีคส่วนของสีที่ใช้ในการย้อมเส้นไหมพุ่งมัดหมี่ ตั้งแต่ 2 สีขึ้นไปเพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีมัดหมี่ และใช้ประโยชน์ในการฝึกอบรมประชาชนในชนบทในการย้อมสีมัดหมี่ให้มีคุณภาพดีและได้มาตรฐาน ตามที่ผู้ซื้อต้องการ

2.6 ควรมีการวิจัยและพัฒนากระบวนการเคลือบสีผ้าไหม เพื่อป้องกันสีตก ให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ง่าย สำหรับประชาชนในชนบท หรือประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพการทอผ้าไหม หรือผ้าไหมมัดหมี่

2.7 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทที่พูดภาษาลาว ส่วยและเขมร เพื่อจะได้ข้อสรุปในการนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

2.8 ควรมีการวิจัย เกี่ยวกับลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ และการออกแบบลวดลาย เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาลวดลายต่าง ๆ ของผ้าไหมมัดหมี่ เช่นมีการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่โดยใช้เทคโนโลยี ทางด้านคอมพิวเตอร์เข้าช่วย เป็นต้น

2.9 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบคุณลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ ระหว่างชาติอันได้แก่ ไทย จีน เวียดนาม กัมพูชา ลาว และอินโดนีเซีย ว่ามีคุณลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อจะใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผ้าไหมมัดหมี่ให้ดียิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป